

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Pavel ANDRŠ

KRISTUS, VELEKNĚZ NOVÉ SMLOUVY

Vedoucí diplomové práce: Jaroslav Brož, Th.D. S.S.L.

PRAHA 2006

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Jaroslavu Brožovi za odborné vedení, rady, vzácné připomínky a za čas, který mi věnoval.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 5. dubna 2006.

Pavel Andrš

1. ÚVOD

Na samém začátku si položíme otázku, co to znamená být knězem Kristovi církve? Tato otázka ve mě vždy evokovala touhu po odpovědi, která by byla opřena o základ svědectví Písma svatého. Biskup během liturgie svěcení kněžstva v oslovení říká: „Na Kristově královském kněžství má skrze křest podíl všechen Boží lid. Přesto si náš vznešený Velekněz, Ježíš Kristus, vyvoluje některé ze svých učedníků, aby zvláštním způsobem vykonávali v církvi jeho kněžskou službu.“¹ A protože já sám se na tuto kněžskou službu, která je participací na kněžství Kristově připravuji, byla volba tématu mojí diplomové práce velmi jednoduchá.

Název „Kristus, velekněz Nové Smlouvy“ ukazuje velmi jasně, jakým směrem se bude práce ubírat. Jejím hlavním cílem je přiblížit čtenáři „problematiku“ kněžství Kristova. Nebude se zde primárně rozvíjet pojem kněžství dnešních kněží, ale pojem „kněz“ i s jeho obsahem vzhledem ke Kristu. K tématu přistoupíme logicky a postupně. Tedy nejprve je zapotřebí zmapovat, byť jen velmi krátce, co ono kněžství bylo a znamenalo pro člověka SZ. V této informativní části musíme probrat základní předobrazy Krista – kněze, neboť s nimi pracuje list pro nás nejdůležitější, list Židům, který jak uvidíme, jako jediný pojednává o Kristově kněžství explicitně. Dříve, než se ale seznámíme se samotným listem, provedeme krátkou analýzu pojmu „kněz“, jak ji chápal tentokrát člověk, svatopisec doby NZ. Teprve po tomto uvedení do souvislostí můžeme přistoupit k nejkrásnější a nejbohatší, ale také k nejobtížnější části, totiž k podrobnému rozboru centrální části listu Židům, jež pojednává o Kristu jako o Veleknězi a jejíž výpověď je zároveň i názvem celé této práce.

Základní metodou, kterou použijeme, je zkoumání literárního významu textu, tak jak nám ho předkládá svatopisec, autor listu Židům. V tomto rozboru pak nabude Kristovo kněžství svého

¹ Převzato z veřejně nepublikovaného překladu obřadů svěcení kněžstva.

originálního a jedinečného významu. Cílem analýzy je ukázat tu skutečnost, že právě toto kněžství je jediné platné a pravé. A to v kontrastu oproti kněžství SZ.

Možností participace na tomto kněžství se budeme zabývat jen okrajově, neboť to není předmětem této práce, na druhou stranu se ale jedná o jakousi aplikaci toho, co nahlédneme, tudíž i tato část má zde své místo. Navíc právě účast na Kristově kněžství byla mou prvotní a hlavní motivací, proč se zabývat kněžstvím Kristovým.

2. KNĚŽSTVÍ VE STARÉM ZÁKONĚ

2.1 Původ a účel kněžství

Chceme-li zkoumat pojem kněžství, je nejprve nutno říci, že instituce kněžství není v Bibli doložena a známá od počátku. Abrahám, když obětoval Bohu, nikdy to nebylo prostřednictvím kněží, ale on sám měl ve své rodině kultovní funkci.² Z Geneze se dovídáme, že to byli právě patriarchové, kteří stavěli oltáře v Kanaánu (Gn 12,7n; 13,18; 26,25) a přinášeli oběti (Gn 22,13; 31,54; 46,1), tedy patriarchové Abrahám, Izák a Jakub. Tato jejich rodinná funkce existovala i u většiny okolních starověkých národů. Prvními skutečnými kněžími ve Starém Zákoně jsou cizinci, král a kněz Kanaánského města Melchizedech (Gn 14,18), kněží faraónovi, tedy egyptští (41,45; 47,22) a midjanský kněz (Ex 2,16). Kmen Lévi je ještě jako ostatní kmeny bez zvláštní kněžské funkce (Gn 34,25 – 31; 49,5n). Specializace levijců začíná až s Mojžíšem.³ Přesněji v době, kdy se Izrael stává lidem v pravém slova smyslu, národem. Podstatu tohoto kněžství ukazuje text Písma Ex 32,25 – 29. Požehnání, které pronáší Mojžíš v sobě už nese kněžské rysy:

„Potom pravil Mojžíš: Dnes jste zasvětili své ruce Hospodinovi na svých synech a bratřích, aby se vám dostalo požehnání.“ (Ex 32,29)

Jde tedy o Boží vyvolení pro bohoslužbu. Privilegovaný vztah k Bohu zachycují texty Ex 28,1 – 29; Lv 8,1 – 10. Vlastní kněžství bylo v Izraeli svěřeno Áronovi a jeho synům. Levité byli pomocníci v sekundárních službách, jak to dosvědčuje Nm 3,5 – 10. Genealogie knihy Kronik spojuje potomstvo Áronovo s velekněžími chrámu

² Srov. A. VANHOYE, *Sacerdozio*, in: P. ROSSANO, G. RAVASI, A. GIRLANDA, *Nuovo dizionario di teologia biblica*, edizioni San Paolo s.r.l., Cinisello Balsamo, Milano 1988, s. 1387.

³ Srov. A. GEORGE, *Kněžství*, in: X. LÉON-DUFOUR a kol., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 172.

v Jeruzalémě (1 Kron 5,27 – 41; 24,1n). Narozdíl od proroků se kněžími v Izraeli stávali příslušníci kněžské či levijské rodiny. Tedy nikoli princip nezávislého povolání přímo od Hospodina, ale princip rodový. Ten zajišťoval kontinuitu této podstatné instituce.⁴ Na pozadí těchto úvah však musíme vždy mít na paměti to, že situace popisovaná v Pentateuchu zachycuje často období poexilní.

Důležitým bodem ve vývoji kněžského kultu a kněžství je Joziášova reforma z r. 621 př. Kr., která soustřeďuje veškerou bohoslužbu do Jeruzaléma. Kněžský úřad je svěřen výlučně Sádokovu potomstvu (2 Král 23,8n). Od této doby můžeme zavést diferenci mezi levity a kněžími. Zničením chrámu r. 587 př. Kr. paradoxně narůstá prestiž kněží, protože již nejsou vázáni autoritou krále, stávají se de facto duchovními vůdci národa. Kněžské texty Pentateuchu (6. – 5.stol.) spolu s Kronikami (3.stol.) už předpokládají pevnou, hierarchickou strukturu kněžství. Ta se udržela natrvalo, s jedinou výjimkou, když je zabit poslední velekněz z rodu Sádokova r. 172 př. Kr. a nastupuje rod Asmoneovců.⁵ „V Ježíšově době už tvoří kněžstvo aristokracii, jejíž hlava, velekněz, je roven panovníku.“⁶

K základním funkcím, které si SZ kněžství podrželo patří bezesporu služba kněze jako obětníka, toho jenž přináší Bohu oběti za sebe a za lid a služba slovu. Vedle toho nalézáme v Písmu mnoho dalších rozličných úkolů, jež jsou kněžím svěřeny, jako např. věštby, vyučování, obětní kult, rituální čistota, žehnání a péče o svatyni. Zastavme se u této poslední úlohy. Kněz byl nejen strážce svatyně, byl dokonce mužem svatyně. Směl do ní vstupovat a zároveň jí opatrovat s maximální péčí spolu se všemi posvátnými předměty. Se vstupem nepovolaného na svaté místo byl spojen trest smrti (Nm 3,38).

Některé z těchto výše zmíněných úkolů přešli časem na učitele zákona – služba vyučování, jiné se ještě více zakořenily jako služba

⁴ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1388.

⁵ Srov. GEORGE, *Kněžství*, s. 173.

⁶ G. PIDOUX, *Kněžství*, in: J. J. von ALLMEN a kol., *Biblický slovník*, edice Kalich, Praha, 1991, s. 116.

výhradně kněžská, zejména šlo li o obětní kult, ať už zmíněná ochrana svatyně nebo přímo liturgie.

2.2 Kněžská služba a bohoslužebný řád

Kněžská služba, aby její existence byla smysluplná a žádoucí, musela mít příčinu svého vzniku. Jednou z příčin, která se v průběhu dějin Izraele vyprofilovala jako velmi podstatná v prostoru kněžství, je přinášení obětí za hřích. Tyto kultovní činy měly samozřejmě svůj pevný řád a také teologické zdůvodnění. Těmto tématům se nyní budeme stručně věnovat.

2.2.1 Hřích jako důvod vykonání smířčího činu

Uvážíme-li, že prvotním hřichem⁷ Adama a Evy začínají dějiny vykoupění, pak je naprosto přirozené přijmout to, že lid na tak obrovskou Boží lásku, která se projevuje v jeho milosrdenství, touží a chce odpovědět tím, že se zříká svých hříchů, skrze božský kult, a tak dosahuje smíru s Bohem. Kult je tedy mimo jiné odpovědí člověka na Boží iniciativu.

Biblický jazyk má několik tvarů, kterými vyjadřuje hřích. Jsou převzaty zejména z oblasti mezilidských vztahů, jako např. chyba, špatnost, vzpoura či přestupek. Ale také ve vztahu k Bohu, jako minutí se cíle (Sd 20,16).⁸ Tento nedostatek, charakterizuje ve třech rovinách hebrejské slovo *hatta*. V rovině morální naznačuje tento termín překročení nějakého usu, zvyklosti, nějakého ustáleného pravidla (Gn 20,9; Lv 4,2.13.27). Ve smyslu náboženském vyjadřuje překročení nějakého zákona božského (Ex 9,27; 1 Sam 2,25; 2 Sam 12,13). A konečně ve smyslu kultovním označuje výraz prostředek očišťování za

⁷ Tento termín židovská tradice zná, ale svým obsahem je pro ni odlišný od termínu hřích dědičný, tak jak ho chápe křesťanská tradice. Neshoda tkví v pojmu vykoupění z tohoto hřichu. „Židovství se nikdy nesmířilo s tím, že by vykoupění ponechalo svět v jeho nevykoupěném stavu a že by nemělo znamenat víc, než že spravedliví Staré smlouvy byli vysvobozeni z předpekli.“ K. SCHUBERT, *Židovské náboženství v proměnách věků*, Vyšehrad, Praha 1995, s. 45 – 46.

⁸ Srov. J. MURRAY, B. A. MILNE, *Hřích*, in: J. D. DOUGLAS a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 302.

hřích (Nm 19,9) nebo přinesení oběti za hřích (Lv 4,23).⁹ Vidíme tedy naprosto jasně spojitost hřichu s obětí či očišťováním. Hřích volající po smíru je tedy podstatným důvodem pro existenci instituce kněžství, skrze kterou ke smíru dochází. Nyní je ale Izrael ještě velmi vzdálen od pravého smíření s Bohem, od pravého odpuštění hříchů. „Vyznavači pravého Boha musí ještě dále čekat na něco dokonalejšího (srv. 2 Mak 1,5; 7,33; 8,29).“¹⁰ Biblický pojem smírné oběti nemusí být přímo spojen s odčiněním, tedy trestem, jejím cílem byla také očista, učiněním někoho nebo něčeho v místo, které je přijatelné pro Boha. To ale nic nemění na tom, že hřích je vzpourou člověka proti Bohu a člověk ho vlastními silami nedokáže odstranit. Hřích je třeba odčinit, čímž je člověk znovu ‚zasvěcen‘ Bohu, s ním spojen, jak je to smyslem kropení krví.¹¹

Krev hraje v náboženském životě Izraele velmi důležitou roli. Podobně jako ostatní starověká náboženství ji přisuzuje posvátný charakter. Krev, to je život (Dt 12,23; Lv 17,11.14) a vše co je s ní nějakým způsobem spojeno je v úzkém vztahu k Pánu života, k Bohu. To je také důvod proč je krev tak důležitá pro bohoslužbu, zejména při smírcích obřadech.

V několika případech je smír spojen s přímlyvnou modlitbou. Např. smírná, přímlyvná modlitba Mojžíšova.

„Na zítří pak Mojžíš řekl lidu: „Dopustili jste se velikého hřichu; avšak nyní vystoupím k Hospodinu, snad jej za váš hřích usmírím.“ Mojžíš se tedy vrátil k Hospodinu a řekl: „Ach, tento lid se dopustil velikého hřichu, udělali si zlatého boha. Můžeš jim tento hřích odpustit? Ne-li, vymaž mě ze své knihy, kterou píšeš.““ (Ex 32,30nn)

⁹ Srov. S. VIRGULIN, *Peccato*, in: P. ROSSANO, G. RAVASI, A. GIRLANDA, *Nuovo dizionario di teologia biblica*, edizioni San Paolo s.r.l., Cinisello Balsamo, Milano ⁵1988, s. 1123.

¹⁰ L. ROY, *Smír*, in: X. LÉON-DUFOUR a kol., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím ⁵1981, s. 446.

¹¹ Srov. Tamtéž.

Dalšími příklady jsou modlitba Árónova (Nm 17,11n) podle výkladu Mdr 18,21 – 25, podobně modlitba Pinchasova podle targumu (Žl 106,30) a nejzřetelněji modlitba ‚Hospodinova služebníka‘, jehož úloha přimluvce je uvedena čtyřikrát (targum Iz 53,4.7.11n). Na tomto místě již prosvítají hluboké paralely mezi smírnou obětí SZ a obětí, kterou vykonal Kristus, to ale bude tematizováno až v dalších úvahách.

2.2.2 Řád očišťování a přinášení obětí ve SZ

Na prvním místě musíme zdůraznit, že každé přikázání, každá regule, která se vyskytuje v knize Leviticus, jež je základním zdrojem informací o tom, jak SZ kult pravděpodobně vypadal, je motivována pojmem svatosti (Lv 19,2; 20,8; 21,8; 22,32).¹² Co z toho plyne? Je-li Bůh svatý, pak chceme-li vstoupit do vztahu s ním, je třeba stát se také svatými, tj. přejít z profánní roviny běžné existence na rovinu posvátnou, rovinu božské reality. Vstoupit do této sféry znamená přibližovat se Božím tajemstvím a setrvat na této rovině je realita, kterou musíme brát zcela vážně, jako příkaz, který obdržel Mojžíš z hořícího keře na Sinaji, aby odložil svou obuv, neboť stojí na posvátném místě (Ex 3,5). Chápat požadavky, předpisy a nařízení řádu bohoslužby jako projev jakéhosi puntičkářství by bylo nesprávné. Nauka předkládaná v Levitiku chce pomoci věřícím v jednoho Boha pochopit, že jen jedno je podstatné, žít v pravém vztahu k Bohu, což se má projevit v našem svatém jednání s druhými lidmi. Nepřekvapí pak, že právě v knize Levitikus nacházíme přikázání, nám známé jako největší, totiž, že máme milovat Boha jako sebe samotné (Lv 19,18).¹³

Vraťme se ke struktuře kněžského kultu. Jak jsme se již zmínili, musí kněz, ten, který obětuje, přejít z profánní roviny do božské. Aby toho byl schopen, nabízí mu starozákonní kult stupňovitý systém pro rituální očišťování. Izrael totiž i přes své vyvolení neměl požadovanou svatost, tudíž se nemohl k Bohu přiblížit (Ex 19,12; 33,3). Jeden člen z

¹² Srov. M. CHIOLERIO, *Blaze tomu, kdo slyší tato slova*, Nakladatelství Paulínky, Praha 1997, s. 72.

¹³ Srov. Tamtéž.

Árónova rodu nazývaný velekněz, později z pokolení Sádokova viz. výše, vykonával nejvznešenější a nejslavnostnější kultovní úkol, totiž setkání s Bohem. To se nemohlo uskutečnit leckde, leč na místě posvátném, tj. odděleném od ostatního profánního prostoru a nepřístupném veřejnosti. Vstup na toto místo však předpokládal a vyžadoval vykonání posvátných úkonů, které byly zvlášť předepsány pro kult, tyto úkony se lišily od úkonů profánních. Vidíme tedy celou řadu posvátných prvků: posvátné osoby a předměty (archa, oltář), kultovní předpisy (půst, zákazy), posvátná místa, ale i posvátné doby a bohoslužebné úkony, mezi něž patří na první místo přinášení oběti.¹⁴ Oběť předpokládala obětní zvíře, které obětováním přešlo do božské roviny, bylo učiněno posvátným. Oběť, živočich bez vady, byla v případě celopalpu strávena celá ohněm a symbolicky tak stoupala k nebi. Anebo se její krví kropilo směrem k Božimu trůnu. Tento ritus byl konstitutivním prvkem a vrcholem všeho rituálního očišťování. Oběť byla zcela zbavena své pozemské existence, aby byla pohlcena nebeským ohněm, který ji nesl k Bohu.

Starozákonní kult poskytoval určité schéma, kdy se jednotlivé, od sebe oddělené články přibližovaly svou svatostí Bohu. Po tomto vzestupu byl očekáván sestup božských milostí. Proběhlo-li všechno správně, byla oběť Bohem přijata. Kněz přinášející oběť byl pak uveden k Bohu a mohl tak dosáhnout pro lid přízeň Boží. Jednotlivé kněžské funkce lze tedy rozdělit do trojdílného schématu: fáze vzestupná, centrální (hlavní) a sestupná. První fáze, vzestupná, zahrnuje celý systém rituálních očíst, počínaje různými pravidly, jež se týkají čistoty (pokrmů čisté a nečisté, lepra, dotýkání aj.) a konče darem pro oběť s obřady očišťování a zasvěcování. Centrální fáze je rozhodujícím prvkem a tkví v setkání kněze s Bohem. A konečně fáze sestupná je finálním výsledkem dobrého kontaktu kněze s Bohem. Kněz obdrží božskou milost (prominutí) a ukončení trestů za spáchané hříchy. Může potom sdělit lidu Boží instrukce, které zjevují správnou cestu pro

¹⁴ Srov. M. F. LACAN, *Bohoslužba*, in: X. LÉON-DUFOUR a kol., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 35.

dosažení zdárného života. Také může lid požehnat ve jménu Boha, aby mu tak zajistil pokoj a štěstí.¹⁵

2.2.3 Funkce prostředníka v knihách SZ

V předešlé podkapitole jsme nastínili důležité prvky starozákonní bohoslužby. Nyní se blíže seznámíme s tou funkcí kněze, která byla důležitá v centrální části obětního činu, kdy se kněz setkává s Bohem. V té chvíli je i zástupcem lidu v jeho záležitostech u Boha, tedy prostředníkem. Zajišťuje tak dobré vztahy mezi lidem a Bohem.

Přes to však hebrejšтина nemá příslušný pojem, kterým by tuto funkci nazvala, nemá termín pro výraz prostředník (řec. μεσίτης). V porovnání s okolními národy, které znali celou řadu nižších božstev, jež byly prostředníky mezi nimi a jejich bohy, je to ale naprosto pochopitelné. Prostředník mezi lidmi a transcendentním Bohem v pravém slova smyslu ani existovat nemohl. Vezměme si pro příklad osobu starého kněze Élího (1 Sam 2,25). V uvedeném verši vrcholí postesk Élího nad svými syny, kteří nehodně slouží Hospodinu a zdůrazňuje, že hřeší-li člověk proti sobě rovnému, tedy člověku, Bůh může být milostivý, ale, když člověk hřeší proti Bohu, kdo se za něho bude moci přimluvit? Kdo bude v této vzájemné při soudcem? Podobně mluví i další text (Job 9,33), kde se v LXX vyskytuje zmíněné slovo μεσίτης. Pro zajímavost, toto slovo v celé Septuagintě najdeme pouze na tomto místě a v NZ na šesti místech (Gal 3,19n; 1 Tim 2,5; Žid 8,6; 9,15; 12,24).

Bereme-li vážně výše zmíněné, pak nás může o to více překvapit, že lidí, kteří vykonávají prostřednickou funkci je ve SZ celá řada, i když pro ně není termín. Bůh se totiž nikdy neuzavírá sám do sebe, ale usiluje o vztah s člověkem, proto je vůbec nějaká prostřednická funkce možná. Všichni prostředníci, které posílá (nejen kněze, ale i proroky)

¹⁵ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1390 – 1391.

v podstatě připravují příchod jediného a pravého prostředníka a jsou jeho předobrazem.¹⁶

Prostředníkem *par excellence* ze všech lidských služebníků ve SZ byl Mojžíš (Ex 32,30 – 32; Nm 12,6 – 8). „Představoval prostředníka staré smlouvy, protože jej Hospodin použil jako nástroje k vydání a ustanovení smlouvy na Sinaji. (Ex 19,3 – 8; 24,3 – 8).“¹⁷ Vedle této postavy jsou dalšími typy prostředníků, králové, samozřejmě kněží, proroci, eschatologičtí prostředníci či záhadná postava služebníka Hospodinova v knize Izajáš (Iz 40 – 55). Onen služebník může představovat zbytek Izraele v úloze prostředníka. Stává se poslaným prorokem, který ustavuje nový vyvolený lid, přináší svůj vlastní život jako oběť smíru (Iz 53,10) a stává se tak novým typem kněžského prostředníka.

2.3 Starozákonní kněžství jako předobraz kněžství NZ

Starý zákon, který má své završení v Novém zákoně, obsahuje velké množství předobrazů vztahujících se k době příchodu pravého mesiáše, tedy k osobě Ježíše Krista. Jelikož se budeme dále zabývat Kristovým kněžstvím tak, jak je argumentováno a předkládáno v novozákonním listě Židům, musíme na tomto místě uvést, alespoň v krátkosti základní momenty a příklady osob, s nimiž list bude pracovat.

2.3.1 Melchizedech

Tato tajemná starozákonní postava je v Písmu představená jako kněz Boha nejvyššího a také jako král spravedlnosti a král Salemu (Jeruzaléma, srov. Žl 76,3), který žehná Abrahámovi, když se vracel

¹⁶ Srov. A. A. VIARD, J. DUPLACY, *Prostředník*, in: X. LÉON-DUFOUR a kol., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 385.

¹⁷ J. MURRAY, *Prostředník*, in: J. D. DOUGLAS a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 828.

z boje (Gn 14,17 – 20).¹⁸ Vystupuje jako Abrahámův ochránce, předchůdce krále Davida a předobraz Ježíše.

Abrahámovi předkládá pokojnou oběť chleba a vína, obřadného jídla smlouvy (Gn 31,44nn; Joz 9,12 – 15). K tomu dochází před tváří Boha semitských předků El Eljon, jehož Melchizedech pokládá za nejvyššího a Abraham za jediného. Hlavní roli tu hraje právě Melchizedech. Rabínská tradice toto místo obchází, zato křesťanská si ho povšimla a rozvinula právě v listu Židům.¹⁹

Davida zase označuje Žl 110 jako vznešeného pokračovatele a nástupce Melchizedechova. Hospodin přísahá svému pomazanému: „Ty jsi kněz navěky podle Melchizedechova řádu“. Toto se však naplnilo až s příchodem posledního a jediného mesiáše – pomazaného, ke kterému míří naděje Izraelitů od vyhnanství, kteří očekávají spasitele, který v sobě bude moci spojit kněžskou i královskou důstojnost.²⁰

2.3.2 Mojžíš a Áron

Mojžíš jako vůdce a prorok nemá v celém Izraeli sobě rovného (Dt 34,10nn). Díky němu a skrze něj vyvedl Bůh svůj lid z Egypta a uzavřel s ním smlouvu (Ex 24,8) a jemu zjevil svůj Zákon na Sinaji (Ex 24,3). Jen jemu také dává po Ježíšovi NZ titul prostředníka, ovšem v jeho případě není prostřednictví univerzální, nýbrž je omezeno pouze na vyvolený národ. Po té co utíká z Egypta do pouště, dostává se mu zvláštního povolání od Boha, který mu zjevuje své jméno. Mojžíš se nejprve brání pro svou pokoru (Ex 3,11), ale Bůh mu dává slib, že bude s ním (3,12), což je jasná odpověď ze strany Boží, na kterou Mojžíš reaguje pozitivně. Po převedení Izraele středem moře z egyptského otroctví, přináší na úpatí Sinaje oběť, která činí z Izraele lid Boží

¹⁸ Srov. J. W. THOMPSON, *Melchizedek*, in: P. J. ACHTEMEIER and associate editors, *Harper's Bible Dictionary*, Harpe San Francisco, New York 1985, s. 625.

¹⁹ Křesťanská tradice si osoby Melchizedecha velmi vážila, dostalo mu vysokého ocenění jakožto předobrazu Krista a jeho jméno nalézáme i v nejstarší křesťanské eucharistické modlitbě v římském misálu. On je svědkem toho, že Bůh všechno směřuje ke Kristu nejen skrze vyvolený národ, ale také prostřednictvím pohanů.

²⁰ Srov. P. É. BONNARD, *Melchizedech*, in: X. LÉON-DUFOUR a kol., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím ⁵1981, s. 218.

(Ex 19,4nn) prostřednictvím smlouvy, která je zde uzavřena (24,3 – 8).²¹ Prorockým úkolem Mojžíše bylo především vychovávat jemu svěřený lid, aby byla dodržována smlouva, ale také se za tento lid přimlouvat. Je předobrazem proroka, který bude podoben jemu a jehož příchod oznamuje (Dt 18,15 – 18).²² Především on to byl, kdo zastupoval lid před Bohem a je proto bezesporu nejvýznamnější postavou dějin Izraele a SZ.

Další důležitou postavou byl Mojžíšův bratr Áron, levita a prapředek kněžské třídy, který byl zároveň mluvčím Mojžíšovým. „Kněžská tradice v něm bude později spatřovat znalce všech náboženských otázek a zakladatele kasty ‚synů Áronových‘ (Ex 28,1). Bývá též představován jako pomazaný velekněz (Ex 29,2 – 30) a ve velekněžském rouchu jako původce velekněžských gest.“²³ Významným dnem roku pro Árona byl Den smíření, kdy procházel oponou, která oddělovala vnější část svatyně (nádvoří nebo první stan) od vnitřní (svatyně nebo druhý stan). A tam předkládal krev oběti smíření za hříchy lidu (Lv 16).²⁴

Jediný list NZ, který mluví o Áronovi je list Židům, a to ve dvou rovinách. Jednak proto, že byl povolán Bohem a nepřivlastňoval si úlohu milosrdného velekněze (Ex 28,1; Nm 18,1), jednak proto, že jeho rodové kněžství nemohlo nikdy dosáhnout té dokonalosti, jakou představuje kněžství Kristovo. Bylo tedy jeho nedokonalým předobrazem (srov. Žid 7,11.23 – 27).²⁵

2.3.3 Jeruzalémský chrám a služba kněží v něm

Když se Izrael stal národem, bylo samozřejmostí, ba přímo nutností postavit svatyni, kde by mohl být uctíván jediný Bůh. V době

²¹ Sv. Pavel v 1 Kor 10,2 nazývá tento přechod mojžíšovým křtem, jako předobraz pravého křtu. Mojžíš v této scéně vystupuje též jako ‚vůdce a spasitel‘ a tím je předobrazem Krista (Sk 7,35), který je prostředníkem nové a lepší smlouvy (Žid 8,6; 9,14n).

²² Ve Sk 3,22n prohlašuje Petr, že toto písmo se naplnilo na Ježíši.

²³ X. LÉON-DUFOUR, *Áron*, in: X. LÉON-DUFOUR a kol., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 15.

²⁴ Srov. F.F. BRUCE, *Áron*, in: J.D. DOUGLAS a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996, s. 65.

²⁵ Srov. LÉON-DUFOUR, *Áron*, s. 15.

putování po poušti tuto funkci plnil stan setkávání. Potřeba vystavět pevnou svatyni vyvstává v době, kdy Izrael má už svého krále, Davida, který sám sídlí v paláci, toto dokládá text z knihy Samuelovy (2 Sam 7,2). Stavba byla realizována a dokončen jeho synem Šalamounem v jedenáctém roce jeho vlády (1 Král 6,37n). Hospodin si tento chrám volí za svůj příbytek a dává tak svému vyvolenému lidu zaručenou možnost setkat se s ním, jak dosvědčují slova Šalamounova:

„Hospodine můj Bože, skloň se k modlitbě svého služebníka a k jeho prosbě o smilování a vyslyš lkání a modlitbu, kterou se tvůj služebník dnes před tebou modlí: Ať jsou tvé oči upřeny na tento dům v noci i ve dne, na místo, o kterém jsi řekl, že tam bude přebývat tvé jméno.“ (1 Král 8,28n)

Bude na tomto místě přebývat²⁶ i přes to, že On je Bohem, kterého ani nebesa nemohou pojmout (1 Král 8,27)! Chrám se od nynějška pomalu, ale jistě stává hlavním a ústředním místem, kde se koná božský kult. Do Jeruzaléma začínají proudit poutníci, aby předstoupili před Boží tvář (Žl 42,3). Mají však na paměti, že tento jejich pozemský chrám je pouhým zpřítomněním toho pravého, který je v nebi (Žl 2,4; 103,19; 115,3 atd.). Tento postoj začnou silně rozvíjet i proroci, když reagují na zpovrchnění liturgie provozované v chrámu (Iz 1,11; Jer 6,20), proto např. právě Izajáš prorokuje jeho zničení (Iz 6). Chrám skutečně vyvrácen bude a lid bude deportován do Babylonie, ale neznamená to ani konec chrámu, ani lidu. Sám Izajáš vidí v chrámu místo budoucího uctívání jediného Boha všemi národy. Po návratu z exilu je oprava chrámu první starostí navrátilců, které v tom povzbuzují proroci Ageus a Zachariáš. A chrám se znovu zaskví ve své nádheře a stává se opět duchovním centrem (Sir 50,5 – 21) – mluvíme pak o období druhého chrámu.

²⁶ Přítomnost v chrámě nelze samozřejmě chápat materiálně, Bůh není vázán místem. Šalamoun ví, že Bůh vyslyší tam, kde přebývá – na nebesích. Boží pozornost má však být milostivě soustředěna na chrám („oči upřeny“), a to neustále. Srov. M. BÍČ a kol. starozákonní překladatelské komise, *Výklady ke Starému Zákonu II.*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 21996, s. 356.

Antiochus, když chrám znesvětil výstavbou pohanské sochy či oltáře, vyvolá tím povstání, které modloslužbu z chrámu vymítí, očistí ho (r. 164 př. Kr.) a navrátí mu tradiční bohoslužebné poslání (1 Mak 4,36 – 41). O několik desítek let ho překrásně zrekonstruuje Herodes Veliký.

V podrobném rozboru listu Židům uvidíme, jak důležitou roli bude právě chrám (resp. „nádvoří“ a svatyně stanu na poušti) hrát, taktéž i bohoslužba v něm, neboť ona se řídí předpisy, jež podle tradice sahají až do mojžíšských dob (podobně jako poslušnost kněží sahá až k Árónovi), což má naznačit i úzké sepejetí bohoslužby a smlouvy uzavřené na Sinaji.²⁷ Chrátová liturgie byla též doplněna prvky synagogálního typu, se zpěvy a modlitbami. Sama bohoslužba se stává též prostředkem výchovy tím, že v první řadě připomíná významné okamžiky minulosti, které znovu a znovu slaví a zároveň je vkládá do současnosti s cílem oživit víru přítomných v jediného Boha, jenž má stejnou sílu a moc jako v minulosti (Žl 81; 106). Konečně se v ní zračí i nadějný výhled do budoucnosti, kdy Bůh nastolí své království.

A jak ona služba v chrámě vypadala? Soustředme svou pozornost na obětní kult o jehož důležitosti jsme již mluvili. Ten vyžadoval každé ráno kadidlovou a zápalnou oběť jednorozčného beránka bez vady, dále úlitbu a oběť přídavnou. Kněží, kteří byli vždy pro určitý den vylosováni, hned po té, co se objevili ranní červánky, přivádějí obětního beránka, kterého napojili ze zlatého poháru, zabili jej a rozdělili na části. Jeden z kněží vzal krev a potřel jí rohy oltáře (to znamenalo, že byl obětován život). Oltář byl zvláštním znamením Boží přítomnosti. Následovala modlitba „Slyš Izraeli“ (Dt 6,4 – 9; 11,13 – 21; Nm 15,37 – 41). Vzápětí přinášejí tři kněží kadidlovou oběť. Jakmile byla vykonána, pronášeli

²⁷ „Smlouva je zajisté lidský způsob chápání vztahů mezi Bohem a jeho lidem. Tak jako všechny lidské pojmy tohoto druhu je nedokonalým výrazem poměru mezi božským a lidským. Cíl smlouvy je vymezen velmi jednoduše: „Já budu vašim Bohem a vy budete mým lidem“ (Lv 26,12; srov. Ex 6,7). Smlouva nemá být chápána jako prostá dvoustranná dohoda, protože Bůh nemůže být vázán povinnostmi stejným způsobem jako lidé. Nicméně smlouva umožňovala Izraelitům, aby se dovolávali Boží věrnosti. Izrael nebyl sám, kdo přijímal závazky. Hospodin se zavazoval k daru země a také k tomu, že bude přítomen uprostřed svého lidu a že mu bude prokazovat dobro.“ Papežská biblická komise, *Židovský národ a jeho Svatá Písma v křesťanské Bibli*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 66.

kněží na stupních chrámu kněžské požehnání nad lidem. Hned po té vhodilo šest kněží jednotlivé části zabitého beránka do plamene na oltář pro zápalné oběti. Potom kněží zatroubili na stříbrné polnice, lid padl k zemi a poklonil se.²⁸

Do jaké míry se stal obětní kult a bohoslužba vůbec něčím vzdáleným od pravého smyslu, tj. setkání s Bohem, bylo předmětem SZ proroků a jejich výtek proti formalismu. V době Ježíšově se setkáváme z oběma póly. Nalézáme vedle formalistů i ty v jejichž srdci se udržel smysl pro spravedlnost, bez níž není pravé bohoslužby (Lk 1,74n) a v nich žije také touha po mesiáši, který přijde pravou bohoslužbu v její plnosti zavést, jak praví prorok:

„Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu. I vstoupí nenadále do svého chrámu Pán, kterého hledáte, posel smlouvy, po němž toužíte. Opravdu přijde praví Hospodin zástupů. Tavič usedne a pročistí stříbro, pročistí syny Léviho a přetaví je jako zlato a stříbro²⁹. I budou patřit Hospodinu a spravedlivě přinášet obětní dary. Obětní dary Judy a Jeruzaléma budou pak Hospodinu vítány, jako za dávných dnů, jako v dřívějších letech.“ (Mal 3,1.3 – 4).

2.4 Židovské svátky

Jelikož dále budeme rozvíjet a zabývat se argumentací a přirovnáními, které bude používat autor listu Židům a které odkazují na dny svátků, je zapotřebí seznámit se s těmito židovskými svátky a zejména jedním z tzv. Velkých svátků, tj. Jom kippur.

2.4.1 Židovské svátky obecně

Kdybychom sledovali vývoj svátků starého Izraele, odkryli bychom v nich nomádské a později zemědělské pozadí. To samozřejmě souvisí

²⁸ Srov. G. KROLL, *Po stopách Ježíšových*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, s. 138.

²⁹ Očista je nutná. Jen Bohem očištěný služebník může přinést čistou oběť (srov. Lv 16,6).

s přechodem Izraelitů z kočovného způsobu života k usedlému, zemědělskému v Kanaánu. Docházelo vlastně k teologizaci a historizaci svátků. Tzn., že svátky jsou přísně centrovány na Jediného Boha a zároveň je odmítnut jakýkoliv náznak jiného kultu, např. plodnosti země. Souběžně dochází ke spojení určitých událostí z izraelských dějin se slavením a obřady svátků. Roční cyklus, na který jsou svátky vázány je zpřítomněním Božího jednání v dějinách národa. Obsahem cyklu svátků je spásný čin Hospodinův, který působí záchranu nejen v minulosti, ale i v přítomnosti a budoucnosti.

Slavení svátků patří k životu židů nerozlučně. Jejich správné prožívání umožňuje radovat se společně před Bohem, ale také připomíná vážnost obrácení a skutečnou situaci hříšného člověka před Bohem.

Židovské náboženství si zachovalo slavení jejich svátků až doposud, tedy i po zničení a znovu neobnovení chrámu v Jeruzalémě. Pro úplnost uvedeme v krátkém výčtu jednotlivé svátky rozdělené do šesti skupin. Jsou to na prvním místě Šabat, poutní svátky (Pesach, Šavuot, Sukot), velké svátky (Roš ha-šana, Jom kippur), menší svátky (Chanuka, Purim, Roš chodeš, Tu be-švat, Lag be-omer), den smutku a postní dny (Tiša e-av, Postní dny). Dnes se k těmto připojily ještě nové národní svátky (Den nezávislosti, Den Jeruzaléma, Vzpomínkové dny).³⁰

Nyní soustředíme pozornost na jeden z nejvznešenějších svátků.

2.4.2 Svátek Jom kippur, oběť za hříchy

Tento svátek (Den smíření) je také nazýván šabat šabaton, „šabat všech šabatů“ v židovském kalendáři a slaví se desátý den „dnů obrácení k Bohu“, které začínají svátkem Roš ha-šana. Překládat Jom kippur jako „den smíření“ je vlastně chyba, správný překlad by zněl „den pokání“, ale užívání předchozího termínu bylo a je rozšířeným zvykem.³¹

³⁰ Srov. F. KUNETKA, *Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem. Židovský rok a jeho svátky*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1993, s. 1 – 3.

³¹ Srov. M. STERN, *Svátky v životě Židů*, Vyšehrad, Praha 2002, s. 79.

Již podle Lv 16,29 – 34 platil tento den za den přísného postu, kdy je také předepsán nejpřísnější sobotní klid.³² Na svátek Jom kippur dává Hospodin odpuštění za některé hříchy z minulosti. Nejedná se však o laciné, či snad automatické odpouštění. Je spojeno s předpokladem hluboké duševní očisty od hříchů a upřímným pokáním. Toto odpuštění se však týká pouze hříchů spáchaných proti Hospodinu. Hříchy spáchané proti lidem předpokládají odpuštění od člověka, kterému bylo ublíženo. Je vidět, že nosnou myšlenkou tohoto svátku je smíření s Bohem i s lidmi.³³ I z tohoto důvodu zaujal aspekt smíření velmi významné místo v obětním kultu. V době chrámu byl Jom kippur velmi významným dnem, ve kterém velekněz, oděný do bílého roucha vstupoval do velesvatyně, kde vykonával smírné obřady za hříchy Izraele. Předpisy, podle kterých se přinášela smírná oběť obsahují prvky slavení z velmi staré doby (srov. Lv 16, 1 – 30).³⁴

Tyto oběti byly ze všech ostatních ty nejdůležitější. Byly vrcholem veškerého kultu, neboť Jom kippur byl jedinou příležitostí, kdy se mohlo jednou za rok vstoupit do nejsvětějšího prostoru chrámu. Vstup byl vyhrazen pouze veleknězi a podmíněn přinesením nejslavnější oběti, oběti smíření. Liturgie Dnu Smíření manifestuje v každém ohledu maximální požadavek svatosti (posvátné místo, posvátný den, posvátné osoby, posvátný čin).³⁵

³² Srov. K. SCHUBERT, *Židovské náboženství v proměnách věků*, Vyšehrad, Praha 1995, s. 115.

³³ Srov. J. FRANEK, *Judaismus*, vydavatelství Archa, Bratislava 1991, s. 64.

³⁴ Srov. KUNETKA, *Budeš se radovat před Hospodinem*, s. 33.

³⁵ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1392.

3. KNĚŽSTVÍ V NOVÉM ZÁKONĚ

3.1 Pojem kněz v knihách NZ a jeho aplikace na Krista

Chceme-li výskyt tohoto pojmu nějak systematizovat, rozdělme naše další zkoumání do tří základních okruhů. Totiž pojem i s jeho obsahem, jak nám ho předkládají evangelia (synoptici), svatý Pavel se svatým Janem a nakonec list, jež zpracovává danou tematiku nejpodrobněji, totiž list Židům.

3.1.1 Výpověď synoptiků

Ježíš sám si nikdy nepřisvojuje titul kněze či velekněze. Nesetkáme se ani s tím, že by někdo, ať v synoptických evangeliích nebo i ve Skutcích apoštolů, nazýval nebo označoval Ježíše kněžským titulem. Mluví-li tyto listy o kněžích, pak se ono kněžství výhradně týká funkce, kterou vykonávali členové kmene Lévi, tedy vždy (s výjimkou Sk 14,13, kde vystupuje pohanský kněz) šlo o kněžství ve vztahu k židovskému kněžství. Funkce a poslání Ježíšovo je radikálně odlišné. První zmínka, která spojuje osobu Krista s úřadem kněze je až list Židům, nikde jinde v textu nemá Ježíš titul kněz nebo velekněz. Evangelia aplikují na Ježíše mnoho titulů, jako např. mistr, prorok, syn Davidův, syn člověka, syn Boží atd., ale nikdy kněz. Onou absencí slova kněz ve spojení s Ježíšem je už předznamenáno, že se změní obsah pojmu, že novozákonní kněžství bude něčím zcela novým.³⁶

Jak jsme již zmínili, evangelní tradice používá tohoto titulu ještě v úzkém slova smyslu a co se týče velekněží, ti jsou prezentováni v opozici vůči Kristu.³⁷ Ježíš je konfrontován řekněme se dvěma proudy

³⁶ Srov. J. DOLISTA, *O podstatě kněžské služby*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1998, s. 40.

³⁷ „La tradizione evangelica usa questo titolo solo per il sacerdozio levitico e addirittura, nella maggior parte dei casi, i sommi sacerdoti sono presentati come ostili a Gesù.“ A. VANHOYE, *Cristo sommo sacerdote della nuova alleanza*, editrice San Liberale, Treviso 2002, s. 19.

kněží. První skupinou jsou obyčejní kněží, mezi nimi a Ježíšem není patrné žádné velké napětí. U evangelisty Lukáše vidíme např. postavu kněze Zachariáše, který vykonává svou funkci (Lk 1,8n); na jiných místech synoptici vyprávějí o tom, jak posílá Ježíš ty, které uzdravil ke kněžím, aby se jim ukázali a přinesli předepsanou oběť (Mk 1,44; Mt 8,4; Lk 5,14), tak, jak jim to předepisuje Mojžíšův zákon.³⁸ Ve Skutcích vypráví Lukáš o tom, že i mnoho kněží přijalo víru (Sk 6,7). Již jsme řekli, že odlišný byl vztah Ježíše a velekněží, nebo řekněme těmi, kdo mají moc, to je druhá skupina. Ježíš sám o nich mluví v souvislosti se svým utrpením, v první předpovědi, kde prohlašuje, že musí „mnoho trpět od starších, velekněží a zákoníků“ (Mt 16,21) a podobně i ve třetí (Mt 20,18). Dalším místem je Jidášova zrada (Mt 26,14 – 15), ten jde za velekněžími a ti mu slibují odměnu. I v Ježíšově procesu má rozhodující slovo velekněz (Mt 26,62 – 66). Před synedriem je Ježíš obviňován z náboženského rozvratu, který je namířen proti chrámu (Mk 14,58), ale nepřímou také ohrožuje samotné kněžství. Ve skutcích se pak odpor velekněží zaměřuje na Ježíšovi učedníky, zejména na apoštoly (Sk 4,6; 5,17n; 9,1 atd.).

Ježíšova činnost nikdy neměla kněžský charakter, ale spíše prorocký a učitelský³⁹. Kázal tak jako proroci⁴⁰ a někdy se vyjadřoval podobnými symboly.⁴¹ Kritizoval náboženský formalismus a tedy i kněze. Dokonce nepřijímal starozákonní pojetí posvěcování prostřednictvím rituálních oddělování. Sám říká, že Bůh se vyjádřil ve prospěch služby milosrdenství (srov. Mt 9,13; 12,7) oproti službě prostřednictvím rituálních oddělování. Argumentuje přitom slovy proroka Ozeáše: „Milosrdenství chci a ne oběť“ (Oz 6,6). Ze starozákonního hlediska zvětšila ještě více vzdálenost mezi Ježíšem a kněžstvím jeho smrt na kříži, protože ona neměla vůbec žádný vztah k rituálnímu

³⁸ Ježíš se totiž sám prezentuje jako ten, kdo přišel zákon naplnit, ne zrušit (Mt 5,17n). V tomto ohledu můžeme dokonce říct, že je Ježíš jakýmsi „nástupcem“ starozákonních kněží.

³⁹ Srov. Mt 22,16; Jan 3,2.

⁴⁰ Kázal a učil jako ten, kdo má moc (srov. Mt 7,29; Mk 1,22; Lk 4,32).

⁴¹ Nejen symboly, ale i činy, např. když vyhání prodavače z chrámu (Mt 21,12 – 13; Jan 2, 15). Srov. Papežská biblická komise, *Židovský národ a jeho Svátá Písma v křesťanské Bibli*, s. 87.

kultu. Ježíš nezemřel v posvátném prostoru, ale mimo svaté město; jeho smrt byla hanebným a potupujícím zavržením. Byla úkonem jež ho znesvětil, v žádném případě úkonem rituálního posvěcení. To je i důvodem, proč prvotní křesťané nespojují starozákonní instituci kněžství s osobou Ježíše. Avšak i ve zprávách synoptiků již jsou znatelné stopy, které přece jen k jistému propojení Ježíše a kultu vedou. Je to především zpráva o poslední večeři, když Ježíš spojuje svou „krev“ a „smlouvu“, což nutně evokuje vzpomínku na oběť smlouvy (srov. Ex 24,6 – 8). Ono spojení tedy označuje Ježíšův čin jako oběť, která je anticipací jeho smrti. Další stopou je pak samotné datum Ježíšovy smrti, které také připomínalo její obětní charakter, protože se jednalo o den obětování velikonočního beránka (Mt 26,2).⁴² Spis Skutků apoštolských také mluví o Ježíšově smrti jako o oběti, tentokrát oběti služebníka Hospodinova (Sk 3,13.26; 4,27.30; 8,32 – 34).

3.1.2 Výpovědi listů sv. Pavla a Jana

Pavel ve svých spisech mluví často v různých předobrazech jako např. o beránkově velikonoční oběti (1 Kor 5,7), utrpení služebníka (Flp 2,6 – 11), liturgie v Den Smíru (Řím 3,24n). Také, když vysvětluje jak správně přijímat krev Kristovu, používá přirovnání ke stejné oběti (1 Kor 10,16 – 22), též, když vysvětluje vykoupění touto krví (Řím 5,9; Kol 1,20; Ef 1,7; 2,13). Avšak nikde v listech Apoštola národů, nenacházíme explicitní přiřknutí kněžského titulu osobě Kristově. Snad ze stejného důvodu jako ho nikde nepoužil ani sám jeho Mistr. I přesto, že v Pavlově pojetí je smrt Ježíše chápána jako vrcholný projev Kristovy svobodné vůle, jako dokonalá oběť, jež je hodná nejvyššího kněze, kterým Ježíš Kristus jistě je. Toto platí o všech novozákonních spisech, jak jsme již viděli u synoptiků. Jedinou výjimku tvoří list Židům, který budeme posuzovat v dalších kapitolách.

Nepatrně odlišná je situace ve spisech sv. Jana. Zmíňme se zejména o jeho evangeliu. Jan ve svých pašijích odívá Ježíše do velekněžského roucha (Jan 19,23b), což je blízké jeho teologii, ve které

⁴² Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1394 – 1395.

má Ježíšovo ukřižování kněžský charakter.⁴³ Dalším místem je Ježíšova „velekněžská modlitba“, kde zahajuje popis Ježíšova umučení, jeho oběti (Jan 17). Ježíš se posvěcuje⁴⁴ podobně jako se posvěcoval kněz skrze oběť, kterou přináší, v jeho případě je to ale on sám, což je ve SZ tabu. Vidíme tedy, že i Jan chápe, tak jako předchozí texty, Ježíšovu smrt a vzkříšení jako oběť. Na druhé straně ale fakt, že Ježíš se stal obětí za naše hříchy ještě neřeší otázku jeho vztahu ke kněžství, protože jak jsme se již zmínili, ve starozákonním kněžství byli kněz a oběť dvě nutně rozdílné skutečnosti. O tomto problému pojednává v celé šíři list Židům.⁴⁵

3.1.3 Výpověď listu Židům

Jedině v něm se setkáváme s myšlenkou Kristova kněžství a jediné v něm je také dopodrobna rozvíjena. První a velká novost tohoto listu spočívá v tom, že autor spojuje v osobě Krista kněžskou funkci obětníka a zároveň oběti. Aby toto mohl učinit, musel nejprve překonat dosavadní, tradiční chápání pojmu kněz, tzn. rozpoznat ve vnějších rituálních formách hlubší záměr a dále musel precizovat svou christologii, aby v ní mohl objevit vztah s hlubším smyslem kněžství. Autor ví, že není možno přivlastnit Kristu rituální kněžství SZ (srov. Žid 8,4), ale přesto Ježíš knězem je. To odvozuje z toho, že uskutečnil mediaci (zprostředkování) mezi lidmi a Bohem, která trvá stále. Na základě Kristovy smrti a vzkříšení můžeme lehce rozlišit nám již známé tři fáze kněžské mediace (vzestupná, centrální, sestupná). Autor argumentaci, že oním knězem je Kristus, zahajuje fází centrální. Vychází přitom ze zkušenosti věřících křesťanů, kteří vědí, že za svou

⁴³ „Only John speaks of the „tunic without seam“ worn by Jesus. The robe of the high pries is described in similar terms by Josefus, and rabbinic tradition also associates seamles robes with Moses and Adam; it is possibile that John insinuates Christ`s priestly character in the crucifixion, since it was forbidden to tear the high priest`s garment (Lv 21,10).“ B. VAWTER, *The Gospel According to John*, in: R. E. BROWN, J. A. FITZMYER, R. E. MURPHY, *The Jerome Biblical Commentary, volume II, The New Testament and Topical Articles*, Fletcher & Son Ltd, Norwich ¹⁴1984, s. 461.

⁴⁴ Srov. Jan 17,19. Toto místo využívá také autor listu Židům (srov. Žid 10,10).

⁴⁵ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1395.

existenci vděčí oslavenému Kristu, který je uvádí do blízkého vztahu k Bohu. Zde naráží na Kristovo lidství, tedy jeho solidaritu s námi (Žid 2,5 – 16), a zároveň na jeho božství, že je Boží Syn, který sedí na trůnu u svého Otce. Pro toto jeho intimní spojení s Bohem i s lidmi je dokonalým prostředníkem, dokonalým „veleknězem milosrdným a hodným víry v záležitostech u Boha“ (2,17). Dalším důležitým důkazem, který mluví pro Kristovo kněžství je důkaz z Pisma, konkrétně z mesiášského žalmu 110.⁴⁶ Toto proroctví slavnostně vyhláší „kněze na věky“ (Žl 110,4). Bůh v něm dokonce přísahal, že oslavený Kristus je knězem. Autor se k tomuto místu často vrací (Žid 5,6; 5,10; 6,20; 7,1 – 28). Také postava Melchizedeche slouží jako jasný předobraz pro kněžství, které přísluší oslavenému Kristu. Ono nezávisí na lidsky kněžském původu a není ani časově limitováno, neboť je to kněžství Syna Božího, který zvítězil nad smrtí a je věčně živý (7,3.16n.24n).⁴⁷

Také Kristova oběť, utrpení a smrt je nutná součást titulu, který mu právem náleží, „velekněz“ (2,7), ona je zároveň jeho obětí kněžského zasvěcení. Jde vlastně o vzestupnou fázi jeho kněžství. Autor ji klade do centra svého díla. Kristova oběť ale nemá pouze hodnotu kněžského zasvěcení, je také smírnou obětí (9,26n) a obětí smlouvy (9,15 – 22). Má sílu nahradit všechny oběti starozákonní (10,5 – 10) a vytváří přechod od kultu neúčinného, vnějšího, ke kultu, jež pojímá celého člověka a spojuje ho s Bohem i s bratry. To vše ukazuje na to, že Ježíšova oběť je jedinou a pravou obětí, a proto on je jediným a pravým knězem. Starozákonní kněží pak nebyli ničím jiným, než jeho velmi nedokonalým předobrazem.

Sestupná fáze Kristova kněžství pak zprostředkovává očišťování svědomí (9,14), posvěcení (10,10) a přivedení k dokonalosti (10,14), věřící jsou intronizováni do „nové smlouvy“, která znamená blízký vztah k Bohu (8,10n).⁴⁸

⁴⁶ Proroctví v něm obsažené je aplikováno na Krista i v evangeliích a listech (Mt 22,41 – 46; 26,63 – 66; Mk 16,96; Sk 2,34; Ef 1,20; aj.).

⁴⁷ Srov. DOLISTA, *O podstatě kněžské služby*, s. 42.

⁴⁸ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1395 – 1396.

3.1.4 Souhrn výskytu pojmů souvisejících s kněžstvím

V předchozích úvahách jsme ve stručnosti objasnili, kde a jakým způsobem používají novozákonní autoři titulu kněz v souvislosti s osobou Krista. Pro větší přehlednost uvedeme dvě tabulky, jež vyjadřují počet výskytů slov „kněz“ a „velekněz“ v řeckém originálu. V první (tab. 1) uvedeme všechna slova, která se přímo pojí s tématem kněžství, jež je aplikováno na všechny, jak na Židy, tak na pohany, na Krista i na křesťany.

Tab. 1⁴⁹

	Mt	Mk	Lk	Jan	Sk	Pl*	Žid	1Petr	Zj	Celkem	LXX
1) Kněz, ἱερεὺς	3	2	5	1	3		14		3	31	800
2) Velekněz, ἀρχιερεὺς	25	22	15	21	22		17			122	40
3) Velekněžský, ἀρχιερατικός			1							1	
4) Kněžství, ἱερωσύνη							3			3	9
5) Kněžství, ἱερατεία			1				1			2	16
6) Kněžstvo, ἱεράτευμα								2		2	3
7) Vykonávat kněžský úřad, ἱερατεῦειν			1							1	26
8) Dopravit posvátný úkon, ἱερούργειν						1				1	1

Pl* – tato zkratka označuje všechny Pavlovy listy, včetně pastorálních

Jak je patrné z tabulky, pro body 4 – 6 jsme použili v našem jazyce stejného slova, nicméně v řečtině má každé z nich svůj partikulární odstín. Termín ἱερωσύνη (4) vyjadřuje kvalitu o tom, kdo je kněz, ἱερατεία (5) vyjadřuje kněžskou funkci a konečně ἱεράτευμα (6) je slovo, které se vyskytuje zřídka, o jeho smyslu se dá diskutovat, označuje „kněžský organismus“ nebo „kněžskou činnost“.

⁴⁹ Výzkum převzat z: A. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento*, editrice Elle Di Ci, Leumann (Torino) 1990, s. 55.

Je zajímavé pozorovat, jak se tabulka změní, když vyloučíme aplikaci těchto pojmů na kněžství židovské (a také na pohanské). Tedy, v druhé tabulce (tab. 2) ponecháme jen ty pojmy, které jsou aplikovány přímo na Krista nebo na křesťany. Jejich počet se z osmi sníží na pět.

Tab. 2⁵⁰

	Mt	Mk	Lk	Jan	Sk	Pl	Žid	1Petr	Zj	Celkem
1) Kněz, ἱερεὺς	0	0	0	0	0		7		3	10
2) Velekněz, ἀρχιερεὺς	0	0	0	0	0		10			10
4) Kněžství, ἱερωσύνη							1			1
6) Kněžstvo, ἱεράτευμα								2		2
8) Dopravit posvátný úkon, ἱεουργεῖν						1				1

Z porovnání obou tabulek si můžeme potvrdit naše předchozí zjištění, že evangelia ani Skutky neaplikují nikdy kněžský slovník na Ježíše ani na jeho učedníky. To dělají jasně tři knihy NZ: list Židům, první list sv. apoštola Petra a kniha Zjevení sv. Jana. Ve čtvrtém případě jde o text sv. Pavla (Řím 15,16).

Abychom byli přesní, je třeba specifikovat, že pouze list Židům aplikuje na Krista tytéž tituly kněze a velekněze a těm přiděluje kněžskou kvalitu (ἱερωσύνη). V Pavlově textu jde o službu apoštola, která ho představuje jako toho, kdo dokončuje posvátné úkony.⁵¹ Pavel připravuje svým kázáním jako obětní dar pohany, kteří se stanou ve křtu obětí příjemnou Bohu.⁵² První list Petřův a konečně i Zjevení, když

⁵⁰ Výzkum převzat z: VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 56.

⁵¹ Některé komentáře mluví o kněžské metafoře, ve které Pavel hraje svou roli. Srov. P. W. MEYER, *Romans*, in: J. L. MAYS and associate editors, *Harper's Bible Commentary*, Harpe San Francisco, New York 1988, s. 1166.

⁵² Srov. Poznámky k listu Římanům, J. D. SÝKORA, *Bible Česká, knihy Nového Zákona, svazek II*, Cyrilometodějské tiskárny V. Kotrby, Praha 1922, s. 43.

mluví o „kněžském organismu“ nebo o „kněžích“, je to vzhledem ke křesťanům, ne ke Kristu.⁵³

Z výše uvedeného vyplývá, že chceme-li se v této práci zabývat kněžstvím Ježíše Krista, pak pouze na základě listu, kde je téma rozpracováno přímo, tedy v listě Židům. Z toho důvodu nyní přistoupíme ke krátkému seznámení se s tímto listem, abychom později lépe rozpoznali tu část, která bude pro nás obzvláště důležitá, a která je zároveň centrem celého listu, ke kterému je vše směřováno.

3.2 Uvedení do listu Židům

Nyní stručně pojednáme jak o obsahu našeho listu, tak ale i o jeho vzniku. To vše má svůj důvod a opodstatnění. List rozvíjí kněžskou tematiku, jak jsme viděli. To je možné právě až v té době, kdy už odeznívají negativní představy ohledně kněžství židovského vzhledem k osobě Krista. Naopak je potřeba vypracovat kněžskou christologii, která by byla základem pro danou církevní křesťanskou obec, vzhledem k důležitosti těchto témat však nejen pro ni, ale po sléze i pro celou Kristovu církev. Proto se nyní krátce seznámíme i s historicko-faktickými daty listu, která nám přiblíží dobu jeho sepsání, autora a další data.

3.2.1 Autorství a doba vzniku

Tato témata jsou velmi diskutována už od nejstarších dob. Co se týče autorství, pod názvem List Židům nacházíme tento spis zařazený mezi listy sv. Pavla. To dosvědčuje i nejstarší rukopis některých Pavlových listů, Chester Beattyho papyrus P⁴⁶, ve kterém je uveden na místě mezi listem Římanům a Prvním Korinťanům.⁵⁴ Pavlovo autorství mělo velký vliv na formaci kanonicity listu, která byla bez problémů

⁵³ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 55 – 56.

⁵⁴ Přesněji řečeno, tento rukopis obsahuje části Žid 1,1 – 9,16; 9,18 – 10,20.22 – 30; 10,32 – 13,25. Jako integrální ho nalézáme až v kodexech, např. v Codex Sinaiticus ze čtvrtého století a další mladší. Srov. H. W. ATTRIDGE, *La Lettera agli Ebrei, commento storico esegetico*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999, s. 84.

přijímána na křesťanském východě. Západ byl zpočátku skeptičtější. I velcí apoštolští otcové jako Irenej, Hypolit Římský či Tertulián diskutovali o pravém autorství. Velmi výmluvná je výpověď Origenova, který prohlásil, že kdo je pisatelem tohoto listu, „ví ve skutečnosti jen Bůh.“⁵⁵ On sám přijímal Pavlovo autorství pouze v širokém smyslu, povšimnul si totiž již tehdy odlišného stylu, způsobu vyjadřování oproti jiným listům sv. Pavla. Sv. Klement zase věřil, že Pavel list napsal, ale v Hebrejštině, do Řečtiny ho pak podle něj přeložil až Lukáš.⁵⁶ Nakonec se však i na západě prosadilo autorství Pavlovo, zejména zásluhou Hilária, Ambrože a Jeronýma. Synody v Římě (r. 382) v Hippo (r. 393) a v Kartágu (r. 397 a 419) pak potvrdily jeho kanonicitu.⁵⁷ Což ale neznamená, že otázka autorství byla vyřešena. A hlavním argumentem proti stále zůstávají odlišný slovník a styl oproti Pavlovi, jiná struktura dopisu (jde o naukovou část promíchanou s exhortacemi, vybídkami), jiný způsob uvádění citací ze SZ textu a autorovo pravidelné citování Písma z LXX.

Za autory byla navrhována různá jména z patristické éry (Lukáš, Klement Římský, Barnabáš), později byla k těmto přidána další (Filip, Juda, Silas, Priscila, Apollos). Zdá se, že mezi kandidáty má nejlepší pozici Apollos, hlavně pro jeho židovský i alexandrijský původ, znalost Písma, literární formaci (srov. Sk 18,24 – 28) a pro jeho vazby s Pavlem (1 Kor 1,12; 3,4 – 9; 16,12; Tit 3,13), nicméně absence nějakého dřívějšího svědectví nemluví v jeho prospěch a nedovoluje nám ho označit jako autora, jde o malý stupeň pravděpodobnosti.⁵⁸

S dobou vzniku tohoto dopisu není situace tak nepříznivá. Zejména První list Klementův, který byl sepsán asi v roce 95 už patrně

⁵⁵ Srov. F. LAUB, *Malý Stuttgartský komentář, List Židům*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 13.

⁵⁶ Srov. M. M. BOURKE, *The Epistle to the Hebrews*, in: R. E. BROWN, J. A. FITZMYER, R. E. MURPHY, *The Jerome Biblical Commentary, volume II, The New Testament and Topical Articles*, Fletcher & Son Ltd, Norwich 1984, s. 381.

⁵⁷ Srov. Úvodní poznámky k listu Židům, J. HERIBAN, *Sväté Písmo Starého i Nového Zákona*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2001, s. 2508.

⁵⁸ Srov. A. VANHOYE, *Hebrews*, in: W. R. FARMER, S. McEVENUE, A. J. LEVORATTI, D. L. DUNGAN, *The International Bible Commentary. A Catholic and Ecumenical Commentary for the Twenty-First Century*, Collegeville, Minnesota 1998, s. 1768 – 1769.

list Židům zná. Mluví se v něm totiž o Kristu jako o „Veleknězi našich obětních darů“ (srov. 36,1) a i v následující části se patrně opírá o text Žid 1,3 – 5.7.13. Vezmeme-li ještě v potaz, že autor listu Židům mluví o „vůdcích“, kteří už zemřeli (Žid 13,7) a oslovuje jednu nebo dvě generace „slyšících“ (2,3), pak bychom mohli usoudit, že doba vzniku se pohybuje někde mezi rokem 80 a 90.⁵⁹ Byly ovšem i tendence datovat list před rok 70, tedy ještě před zničením druhého chrámu v Jeruzalémě. Důvod je nasnadě, autorův věrný popis starozákonní bohoslužby a chrámu vůbec. Ale mnoho moderních komentátorů preferuje datum pozdější, i když musíme připustit, že je obtížné vysvětlit, proč autor o oné destrukci chrámu mlčí.⁶⁰

3.2.2 Charakter a struktura

List Židům je listem nazýván neprávem, neboť celá jeho struktura, vnitřní uspořádání, skvělá řečtina jakou je napsán a použité výrazové prostředky ukazují jednoznačně na to, že jde spíše o vybroušenou formu nějaké homilie. Nechybí zde jak část nauková tak ani povzbuzení či vybídnutí k větší bdělosti (srov. např. Žid 12,12). Autor reaguje na oslabenou víru svých adresátů, která má stát na Kristu, s nímž přišla definitivní jistota spásy, jež je zaručená Bohem. V tomto smyslu formuluje již první větu (exordium) svého díla.

„Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil v minulosti Bůh k našim předkům ústy proroků. V tomto posledním čase k nám promluvil skrze svého Syna. Jeho ustanovil dědičným Pánem všeho a skrze něj také stvořil svět.“ (Žid 1,1n)

Za povšimnutí také stojí to, že autor nikdy neříká, že by psal, stále jen „hovoří“ jakoby k publiku, které má před sebou. Jisté epistolární formy nacházíme až na konci listu (Žid 13,19.22 – 25). Jak jsme se již zmínili, je charakteristickým rysem tohoto listu neustálé

⁵⁹ Srov. LAUB, *List Židům*, s. 13.

⁶⁰ Srov. BOURKE, *The Epistle to the Hebrews*, s. 382.

střídání částí naukových (výklad) a parenetických (exhortace).⁶¹ To vše tedy mluví pro homiletický útvar, který může mít a má psanou formu. Abychom lépe viděli propracovanost listu, zařaďme na toto místo jeho strukturu.⁶² Ta je rozdělená do pěti základních okruhů, zejména si povšimněme bodů II. a III., ve kterých autor rozpracovává kněžskou christologii, v jejímž centru je výpověď o Kristově kněžství, do té doby pečlivě nedeklamovaná. Tento text (9,11) v sobě obsahuje snad nejtěžší část teologie, kterou list rozpracovává, proto je uvozen exhortací, která má za cíl vyburcovat posluchače, aby se velmi soustředili na to, co má přijít, tedy prohlášení Krista „veleknězem budoucích dober“.

Struktura listu Židům:

Úvod (exordium): Bůh k nám mluví skrze Syna	1,1 – 4
I. Tradiční christologie	1,5 – 2,18
A. (výklad) Syn Boží, oslavený, je nad anděly	1,5 – 14
B. (exhortace) Brát vážně jeho autoritu	2,1 – 4
C. (výklad) Kristus je náš bratr, který se za nás přimlouvá (2,17) „...stal se podobným svým bratrům, aby se stal veleknězem milosrdným a hodným víry u Boha, a tak usmiřoval hříchy	2,5 – 18
II. Kněžská christologie, hlavní aspekty	3,1 – 5,10
A. (výklad) Větší než Mojžíš, velekněz hodný víry	3,1 – 6
B. (exhortace) Varování před nedostatkem víry	3,7 – 4,14
C. (exhortace) Kristus milosrdný velekněz, zvolání důvěry	4,15 – 16
D. (výklad) Aspekty kněžství, jejich aplikace	5,1 – 10

⁶¹ Naproti tomu sv. Pavel ve svých listech (pravého epistolárního charakteru) uvádí, po preskriptu, nejprve část naukovou a končí částí parenetickou.

⁶² Struktura zpracována podle: VANHOYE, *Hebrews*, s. 1767. Schéma je původně publikováno a zpracováno podle: A. VANHOYE, *Le message de l'Épître aux Hébreux*, Cahiers Evangile 19, Paris 1977.

5,9 – 10 Byl učiněn dokonalým
stal se příčinou věčné spásy
byl od Boha prohlášen veleknězem

III. Kněžská christologie, zvláštní aspekty	5,11 – 10,39
A. (exhortace) Buďte pozorní, výklad je obtížný	5,11 – 6,20
B. Kněžství jiného řádu, jež bylo předobrazeno Melchizedechem	7,1 – 28
C. Kristova oběť patří do nového řádu	8,1 – 9,28
8,7 – 13 první smlouva je nedokonalá	
9,11 Kristus, velekněz budoucích hodnot (centrální téma)	
9,15 – 23 Nová smlouva je platná	
D. Kristova oběť smívá hřích a posvěcuje	10,1 – 18
E. (exhortace) Vstupte do ducha Kristovy oběti s vírou, nadějí a láskou	10,19 – 39
IV. Víra a nezbytnost vytrvalosti	11,1 – 12,13
A. (výklad) Víra předků	11,1 – 40
B. (exhortace) Vytrvalost, protože Kristus vytrval	12,1 – 13
V. Život ve svatosti a v pokoji s každým	12,14 – 13,18
A. Varování, nebuďte nevěrní milosti Boží	12,14 – 29
B. Vzájemná láska, manželská čistota, duch chudoby	13,1 – 6
C. Uchování křesťanské identity	13,7 – 18
Závěr a doxologie: Bůh nás vede skrze Ježíše Krista	13,20 – 21
Epistolární doslov (Pavlův?)	13,22 – 25

3.2.3 Některá důležitá témata

Dříve, než se budeme zabývat centrálním textem celého listu, který rozvíjí téma „Kristus, velekněz nové smlouvy“, představíme si v krátkosti některá témata, která také souvisí s Kristovým kněžstvím a o kterých jsme se jako o předobrazech již výše zmínili. Budeme sledovat styl a argumentaci autora, s jakou přivlastňuje jednotlivé kněžské tituly (prostředník, oběť a obětník, velekněz atd.) Kristu napříč celým listem. Jako hlavní pramen, který nás bude touto částí provázet zvolme komentář A. Vanhoye k listu Židům.⁶³

3.2.3.1 Vztah Krista k Otci a k lidem

Na samém začátku listu autor velmi jednoznačně poukazuje na Kristovo Boží Synovství, a také na to, že to je právě on, kdo zasahuje do lidských dějin „promluvil skrze Syna“ (Žid 1,2), který je také dědicem všeho. Celá úvodní část má za úkol představit „Jméno“, které obdržel Kristus jako dědictví (1,4), ono samo v sobě zahrnuje tituly „Boží Syn“ (1,5), „Prvorozený“ (1,6), „Bůh“ (1,8.9) a „Pán“ (1,10). Kristus, který je oslavený totiž zasedl na věčný trůn a přijal božské žezlo (1,8) a zároveň obdržel pomazání, které mu zajišťuje jeho svrchovanost (1,9). Jako ten, který stvořil všechno zůstává neproměnný, i když všechno ostatní jeho působením bude proměněno (1,10 – 12). Tedy jeho vztah s Bohem by už nemohl být bližší. V porovnání s anděly můžeme jeho výsostné postavení ještě více a lépe zhodnotit a ocenit. Toto bychom mohli nazvat prvním hlediskem, jež v sobě nese Kristovo „jméno“. Tím druhým může pak být vztah Krista k nám. Uvedené božské tituly totiž nestačí k definování onoho „jména“, neboť vzkříšený Kristus není jen Boží Syn. Tentýž Kristus je také člověkem a tato jeho lidská přirozenost je oslavena po té, co projde utrpením a smrtí. I proto je tedy jeho „jméno“ vznešenější (řec. διαφορώτερον, 1,4) než jména andělů. V dalších verších autor cituje a komentuje Žalm 8 a zjišťuje, že verš 6: „...jen nakrátko jsi ho ponížil...položil jsi mu k nohám všechno“, byl doslova naplněn v lidském údělu Božího Syna. Autor tím nezúžil smysl Žl 8 pouze na

⁶³ VANHOYE, *Hebrews*, s. 1772 – 1784.

Krista, naopak zdůrazňuje, že v Ježíši bylo naplněno lidské povolání „pro každého“.⁶⁴ Následná teologická reflexe dále rozvíjí myšlenku nutnosti solidarity mezi „původcem spásy“ a „mnoha syny – dětmi“, které Bůh chtěl „přivést do slávy“ (2,10), prohlašuje, že „ten, kdo posvěcuje“ a „ti, kdo jsou posvěcováni“, mají stejný původ (2,11). Jinak by nemohlo dojít k předání posvěcení. Kristus se s námi tedy identifikuje, ba co víc, ani jako oslavený se za nás nestydí a nazývá nás bratry a sestrami (2,11 – 12). Zároveň začíná autor pomalu odkrývat následující téma, totiž perspektivu kněžské christologie (2,17 – 18). Kristus totiž přišel, aby se stal „veleknězem“. Již jsme mluvili o tom, že aby někdo mohl být podle starozákonních předpisů veleknězem, musel projít stanovenými obřady a musel být oddělen od ostatních (Ex 28; Lv 8 – 9) a nesměl přijít do styku se smrtí (Lv 21,11). Jako kontrast pak působí Kristova cesta ke kněžství, která byla opačná. On se musel stát svým sestram i bratřím podobný v každém ohledu, tedy i v utrpení a ve smrti (Žid 2,14.17 – 18). Implicitně se zde vypovídá o tom, že Krista veleknězem neučinil pouze jeho výjimečný vztah s Bohem ve slávě. Bylo třeba, aby měl blízký vztah i k Božímu lidu, neboť kněžství je funkcí prostředníka a to vyžaduje dokonalý vztah k oběma stranám. To oslavený Kristus splňuje, je tedy dokonalým prostředníkem.

3.2.3.2 Kristus je větší než Mojžíš a hodnověrný

Další nezbytnou podmínkou pro velekněze, aby mohl vykonávat mediační službu, je to, že musí být „hodný víry“ a akreditován (zmocněný) Bohem. Jestliže křesťané mají „nebeské povolání“ (3,1), pak potřebují právě takového velekněze. Řecké slovo „πιστός“, které charakterizuje kvalifikaci Kristova kněžství má v této části význam spíše „hodný víry“, než „věrný“. Autor zde totiž poukazuje na příběh popsany v Nm 12, kde je ono „πιστός“ užito právě v prvním případě. V této epizodě

⁶⁴ Víme, že autor cituje ze své LXX, kde se text nekryje s přesným zněním SZ, avšak podobné používání Písma není neobvyklé ani v tomto konkrétním případě Žl 8, srov.: „The Ps (8) is also applied to Jesus in 1 Cor 15,27; Eph 1,22, and probably in 1 Pt 3,22. This use by such a variety of authors indicates that the application belonged to a common early Christian tradition of OT interpretation.“ BOURKE, *The Epistle to the Hebrews*, s. 385.

jde o to, že Miriam a Áron popírají Mojžíšovu autoritu Božího mluvčího (Nm 12,2). Sám Bůh pak prohlašuje, že Mojžíš je „hodný víry v celém domě“ (Nm 12,7 LXX; Žid 3,5). Stejnou kvalifikaci je tedy nutno přiznat i oslavenému Kristu, a to způsobem ještě vznešenějším, protože právě na něm se vyplnilo Nátanovo proroctví, že on je stavitelem budoucího Božího domu (1 Kron 7,12; Žid 3,3), když vyhlásil jeho božské synovství (1 Kron 17,13; Žid 1,5; 3,6). Jak vidíme, hodnými víry byli oba, Mojžíš i Ježíš. Mojžíš však jako „služebník v Božím domě“, což je metafora pro Izrael. Ježíš je naproti tomu představen jako někdo daleko důstojnější, jako „stavitel domu“, kterým je křesťanská obec.⁶⁵

3.2.3.3 Kněžství jiného řádu

Na tomto místě autor zdůrazňuje, že nauka, kterou se chystá předložit je velmi důležitá a zároveň obtížná, proto vyžaduje od adresátů značné úsilí a to více duchovní než intelektuální (Žid 5,12 –14). Potřebují vytrvalost a povzbuzení, jako příklad jim tedy pisatel dává vytrvalost Abrahámovu (6,13 – 20). Bůh dal tomuto patriarchovi dvojí oporu, zaslíbení věčného dědictví (Gn 12,1 – 3) a přísahu (Gn 22,16 – 18). Křesťané z této opory také těží: ze zaslíbení věčného dědictví (Žid 6,17; 9,15) a božské přísahy, která je zárukou Kristova kněžství (Žid 110; Žid 7,21n). Naděje křesťanů je tedy dostatečně zakotvená. Je to naděje, která proniká až „do vnitřní svatyně za oponu“ (Žid 6,19), do velesvatyně, jak to činí velekněz o Dni smíření (srov. Lv 16). Křesťané však nemají na mysli jeruzalémský chrám, jde spíše o metaforu pro Ježíše, který vstoupil „do samého nebe...do Boží přítomnosti“ (Žid 9,24). To je úkon kněžské mediace, tak se otevírá cesta k Bohu každému věřícímu. Vraťme se k tématu kněžství Krista. Již jsme předeslali, že se vyprofilovalo úplně jiným způsobem, než kněžství židovské. Jde o kněžství jiného řádu, už v Žid 5,10 je královský mesiáš označen jako podobný Melchizedechovi. Kdybychom četli Gn 14,17 – 20 ve světle

⁶⁵ Kontinuita této křesťanské obce s Izraelem ukazuje na ten fakt, že nejsou dva domy, ale jeden. Staré pokračuje v novém. (Metaforu křesťané jako „dům Boží“ nalézáme např. v 1 Tim 3,15; 1 Petr 4,17; Ef 2,19; nebo jako „chrám Boží“ 1 Kor 3,16; v QL, 1QS 8,5 – 9; 9,6.) Srov. BOURKE, *The Epistle to the Hebrews*, s. 388.

oslaveného Krista našli bychom dva styčné body: rys neurčité „trvalosti“, čímž je předobrazeno kněžství Krista, „velekněze navěky“ (Žl 110) a absence genealogie (Žid 7,6) u Melchizedecha, čímž je připodobněn Božímu Synu, který je od věčnosti (1,11- 12). Verše 7,4 – 10 jsou zaměřeny na údaje z Gn 14,18 – 20, totiž na titul, který Melchizedech obdržel a požehnání, které udělil Abrahámovi. S rabínskou dovedností z nich autor konstruuje argument, aby demonstroval Melchizedechovu nadřazenost nad levijskými kněžími. „Autor listu Židům nezkoumá pouze text. Svoji pozornost zaměřuje na to, o čem text mlčí. Když Gn 14 popisuje Melchizedecha, mnoho podrobností o jeho osobě nezmiňuje. Především ne ty údaje, které nezbytně charakterizují starozákonního kněze. Kněz obvykle musel prokázat svůj kněžský původ na základě rodokmenu (srov. Ezd 2,61 – 63). Melchizedech je však v Gn 14 uveden „bez otce, bez matky, bez předků“ (ἀπάτωρ ἀμήτωρ ἀγενεαλόγητος, Žid 7,3), text však přesto tvrdí, že je kněz. Tato paradoxní situace vnuká myšlenku, že se tu mluví o zvláštním kněžství, jež je velmi odlišné od kněžství podle Mojžíšova zákona. Dále se tu nic neříká o Melchizedechově narození a smrti. Zdá se, že „jeho dny nemají počátek a jeho život je bez konce“ (7,3). Nepřítomnost těchto pro kněžství povinných údajů má své důsledky: Melchizedech je „podoben Božímu Synu“, který je na věky.“⁶⁶

Zjišťujeme tedy, že ještě před zavedením instituce levijského kněžství nám Starý Zákon prorocky staví před oči obraz odlišného a vyššího kněžství, které se plně uskutečnilo v Kristu. Jeho nelevijské kněžství, které se zakládá na jiném řádu, totiž Melchizedechově, je dosvědčeno také žalmem (Žl 110,4), jde o řád, který trvá navěky.⁶⁷ Tím je i potvrzen prorocký rozměr vyprávění Gn 14. Autor, nejen že ve zmíněném žalmu přisuzuje Kristu věčné kněžství, ale také zpochybňuje hodnotu kněžského zasvěcení, které je udělováno židovským velekněžím. Jasně poukazuje na to, že řecký termín označující úkon,

⁶⁶ J. BROŽ, *Melchizedech v listu Židům a v kumránských textech*, in: *Sborník Katolické teologické fakulty, svazek III.*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2000, s. 12.

⁶⁷ Srov. LAUB, *List Židům*, s. 72.

kterým se dochází dokonalosti „τελείωσις“ jim nepřísluší. Způsob jejich zasvěcování je nečiní dokonalými, ve skutečnosti jim neumožňuje přístup k Bohu. Naproti tomu kněžské posvěcení, které přijal Kristus, v novém řádu, ho skutečně dokonalým učinilo, protože se „naučil poslušnosti tím, co vytrpěl“ (5,8 – 9). Jeho kněžství tedy není jen rituální, ale je také reálné, narozdíl od kněžství dřívějšího. Je docela pozoruhodné, že se autor nespokojuje jen s tím, že zpochybní dřívější kněžství, ale pochybnost rozšíří na úplně celý Mojžíšův zákon „když se mění kněžství, je právě tak nezbytné změnit i zákon“ (7,12). Se změnou zákona mění autor i slovník: místo Pavlova justičního termínu „ospravedlnění“ užívá kněžský termín „dokonalost“. A tvrdí, že Zákon nemůže „učinit dokonalým“ (7,19; 10,1), tak jako Pavel hlásal, že Zákon nemůže „ospravedlnit“ (Gal 3,11; Řím 3,20).

Nakonec autor s obdivem nahlíží, kontempluje obraz ideálního kněze (7,26) a tak zvolna připravuje adresáty na následující část. Především však tím, že uvádí téma obětního kultu (7,27), tedy část, která je hlavní a která ukazuje na nejhlubší podstatu Kristova kněžství.

3.2.3.4 Kristova velekněžská oběť

Úvodem musíme říci, že na tomto místě nebudeme tematiku Kristova obětního konání rozvíjet do hloubky, neboť to bude předmětem následující, celé čtvrté kapitoly. Přesto je nanejvýš vhodné se již nyní krátce s celou látkou seznámit, aby bylo zřejmé její zasazení v kontextu listu a tak, aby vynikla její důležitost a teologická závažnost.

Nuže, jak jsme již mnohokrát prohlásili, je nezbytnou kněžskou funkcí přinášet oběti. Avšak v našem listu, v jeho řeckém znění, je naznačena jistá diference: „každý velekněz“ musí přinášet opakovaně (προσφέρειν, inf. prez.) dary a oběti (δωρά, θυσίας, pl.), zatímco v případě „našeho velekněze“ je totéž sloveso v aoristu (προσενέγκη), který značí to, že šlo o jeden úkon, taktéž předmět oběti je v jednotném čísle a není ani blíže upřesněn. Autor se v této výkladové části (Žid 8,3 – 9,10) důsledně vyhýbá uvedení jména Ježíš, aby mohlo naplno zaznít v centrální větě celého listu, kde naplno vyhlásí Kristovo velekněžství (9,11).

Kristovo kultické činění, jeho oběť, je také velmi spjata se smlouvou (8,6). Ježíš obdržel „vznešenější službu“, protože měl ustanovit „lepší smlouvu“. Autor cituje proroka Jeremiáše, v místě, kde Bůh slibuje „novou smlouvu“ (Jer 31,31 – 34). Ta se velmi liší od smlouvy uvedené v knize Exodus – Boží zákony jim budou vepsány do srdce a ne na dvě kamenné desky. Tím odsouvá starou smlouvu stranou. Na termínech „první stan“ a „druhý stan“, což je „nádvoří“ a „svatyně“, ukazuje, že to jsou výtvořeny lidskými rukama a zdůrazňuje, že možnost vstupovat „do druhého stanu“ byla velmi omezená. Teoreticky to byl velekněz, kdo měl otevřít lidem cestu k Bohu, tedy do svatyně, ale autor podotýká, že první stan mu otevřel cestu jen do dalšího lidským rukama udělaného stanu (tedy tomu druhému), kde ovšem Bůh ve skutečnosti nesídlí. „Cesta do svatyně“ byla tedy neznámá. Jako symbol použil autor nevhodnost právě prvního stanu (9,9). Stará bohoslužba je tedy neprůchozí, tudíž i kněžská služba byla neúčinná a musela být nahrazena. Samozřejmě službou a obětí samotného Krista. Kristus nahradil staré rituály účinnými prostředky, které jednou provždy otevřely přístup do božské svatyně. Jsou zde uvedeny dva: „skrze větší a dokonalejší stan“ a „skrze svou vlastní krev“ Kristus „vešel do (vele)svatyně“ (9,11 – 12). V obou případech se jedná o metafory. Druhá je pochopitelná snadno, mluví o tom, že Kristus dosáhl oslavení v nebi svou smrtí na kříži, svou násilnou smrt proměnil ve velkorysé obětování sebe sama. Větší potíže nastávají s pochopením první metafory „stanu“. Je zapotřebí si na pomoc vzít Ježíšovy výpovědi o jeruzalémském chrámu. On sice předpověděl jeho zboření, ale také prohlásil, že ve třech dnech zbuduje jiný; a Marek dodává rukama neudělaný (ἀχειροποίητον, Mk 14,58) stejně jako stan v Žid 9,11. Jan upřesňuje, že „to řekl o chrámu svého těla“ a o svém vzkříšení (Jan 2,19 – 22). Tato christologická interpretace je jediná, která uvádí do souladu „stan“ a Kristovu „vlastní krev“ (9,11 – 12). Autor zde potvrzuje slovy „Kristus...prošel stánkem větším a dokonalejším...“, že Ježíš Kristus s lidskou přirozeností byl schopen vstoupit k Bohu, do jeho důvěrné blízkosti díky svému vzkříšenému tělu. Neboť skrze svou oběť byl „učiněn dokonalým“ (5,9) a jeho oslavené tělo je „dokonalejším

stánkem“. Ono Kristovo vzkříšené tělo je prvním plodem „nového stvoření“, je onou starozákonní „cestou do svatyně...ne ještě známou“ (9,8), ale nyní zjevenou. Kristus jí prošel jako první za sebe (9,11; 10,20) a zároveň ji otevřel všem svým bratřím a sestřám.

Velmi výmluvné je též srovnání obětí na jedné straně opakovaných a neosobních (9,9) a na druhé straně o jediné oběti výlučně osobní (9,14). Jde tedy o oběti z masa, na které nemá vliv obětínikovo svědomí (9,9) a o oběť, jež je možná skrze „věčného Ducha“, která obdařuje Kristovu krev mocí „očišťovat svědomí“ a připravovat nás na bohoslužbu živému Bohu (9,14). Tím je zjevena mediační hodnota oběti.

Co se týče účinnosti této Kristovy oběti, ta je dokázána nejprve negativně, na neúčinnosti starozákonních obětí, pro jejich ustavičné opakování. Autor dokonce zpochybňuje i Boží příslib (Lv 16,30) odpuštění hříchů o Dni Smíření (Jom Kippur). Svůj postoj ospravedlňuje teologicky (Žid 10,4) a pak ještě silnějším důkazem, když cituje LXX, kde Bůh sám odmítá tento druh dřívějších obětí (Žid 10,5 – 7 = Žl 40,6 – 8). V textu je představován někdo, kdo podle Septuaginty říká Bohu: „připravil jsi mi tělo“, a nabízí mu osobní poslušnost jako náhradu za rituální oběti. Vztaženo na Krista představují verše žalmu typ prorocství. Podle tohoto textu (10,5) Kristus zrušil bohoslužbu ustanovenou Zákonem jako neúčinnou a nahradil ji jiným typem vztahu k Bohu (10,9), jeho obětování těla je naprosto účinné a získalo nám posvěcení (10,10). Jeremiášovo prorocství (Jer 31,33.34), inspirované Duchem Svatým, výslovně potvrzuje účinnost nové smlouvy. Účinek se projevuje proměnou srdcí a odpuštěním hříchů (Žid 10,16 – 17). Důsledkem je pak to, že dřívější smírné oběti už nemají důvod, aby dále trvaly (10,18).

3.2.3.5 Důsledky Kristovy oběti pro život křesťanů

Autor v této, můžeme říci poslední větší části, přechází od náročné naukové části k exhortaci. Téměř ihned s velkou zálibou a nadšením popisuje situaci křesťanů, jež je výsledkem Kristovy kněžské oběti (10,19 – 21). Křesťané mají úžasné privilegium bez jakéhokoli omezení

vstoupit do pravé svatyně (srov. 9,24) „skrze Kristovu krev“. Pro vstup mají „novou, živou cestu“, tj. Kristovo oslavené lidství (10,20; srov. 9,8.11; Jan 14,6). Navíc mají svého skutečného kněze v osobě Krista. Jsou vybízeni k tomu, aby setrvali ve stavu, který odpovídá přijatým privilegiím, tj. v upřímné víře související se křtem (10,20); v neochvějně naději, zakládající se na příslibech věrného Boha (10,23); a v účinné lásce, která se projevuje velkorysými skutky a pravidelnou účastí na církevních shromážděních (10,24 – 25). Jsou vybízeni k teologálním ctnostem, které uvádějí do osobního vztahu s Bohem skrze Ježíše Krista. Též verše 10,36 – 39 vybízejí tentokrát k vytrvalosti, po té, co autor připomněl posluchačům jejich první velkodušnost, když přijímali Kristovo světlo, pro které už museli i trpět. Naráží tu implicitně na Kristův příklad v utrpení.

Vytrvalost pak vede adresáty k naději, a proto křesťanská vytrvalost směřuje k „uskutečnění toho, co bylo zaslíbeno“. Následuje citace Habakukova proroctví, které ohlašuje blízký příchod „toho, který má přijít“ (Žid 10,37; Hab 2,3 LXX). Další verš tohoto proroctví podtrhuje význam „víry“ v životě spravedlivých (Žid 10,38; Hab 2,4; Řím 1,17; Gal 3,11).⁶⁸ Víru spravedlivých pak rozvíjí v mnohých příkladech a věnuje jí celou jedenáctou kapitolu, neboť dějiny víry jsou pro autora dějinami spásy.⁶⁹

Když brání čistotu víry a povzbuzuje k ní, bojuje proti judaizující propagandě (srov. Žid 13,10). Křesťané se mají vyhýbat „cizím naukám“ (13,9), které upravují zásady o pokrmeh (srov. Kol 2,16.21; 1 Tim 4,3). V tomto bodě využívá poslední příležitost a srovnává Ježíšovu smrt „za bránou města“ a izraelské smírcí oběti (Lv 16,27; srov. Žid 9,7.12.25 – 26). Z toho vyvozuje další závěry pro život křesťanů. Mají odmítat pozemský konformismus, přijímat ponížení tak jako Kristus a směřovat k městu Božímu.

⁶⁸ Textu Habakukova proroctví k povzbuzení, zejména ve víře, používali i jiné komunity. „The Hab text was used at Qumran as referring to the deliverance of those who had faith in the Teacher of Righteousness (1QpHab 8,1 – 3).“ BOURKE, *The Epistle to the Hebrews*, s. 400.

⁶⁹ Srov. LAUB, *List Židům*, s. 116.

4. KRISTUS JE PRAVÝ A JEDINÝ VELEKNĚZ

V předchozích kapitolách jsme se stručně zabývali různými předobrazy Kristova kněžství a zkoumali místa, kde nacházíme přímé zmínky o Kristově kněžské důstojnosti. Viděli jsme, že jediný list Židům se touto tematikou výslovně zabývá a z jeho struktury jsme mohli vyvodit závěr, že centrální bod tohoto listu, totiž Kristovo prohlášení veleknězem, je látkou deváté kapitoly. Nyní tedy můžeme od introdukce přistoupit k vlastnímu, hlubšímu výkladu této části. Budeme se držet sledu argumentace a výpovědí, tak, jak nám je předkládá Písmo v Žid 9 a práci si rozdělíme do tří základních okruhů. V prvním vykreslíme starou bohoslužbu v prvním stánku, ve druhém se budeme zabývat smírnou obětí Kristovou a ve třetím Kristovým prostřednictvím v řádu Nové Smlouvy. Směr je tedy zřejmý, od starého a neúčinného, skrze Krista k novému a účinnému.

Hlavními průvodci touto obtížnou částí listu nám budou komentář C. R. Koestera⁷⁰ a publikace A. Vanhoye,⁷¹ která se touto tematikou speciálně zabývá.

4.1 Bohoslužba v prvním stánku

Tímto exkurzem (Žid 9,1 – 10) otevírá autor celou kapitolu, chce zde poukázat na nedostatky, jež má předcházející smlouva a také samotná kultovní činnost. Stánek a jeho rituál mu poskytne slovník a gramatiku díky níž je pak schopen vyjádřit pohled, jež mu odhalil Duch svatý (9,8). Popis jednotlivých bohoslužebných částí stánku, prostor oddělený oponou atd. ukazuje na úmysl autora, který chce sdělit, totiž, že přístup k Bohu není podle staré smlouvy jednoduchá věc. Krátký popis příslušné kultovní činnosti má zase za úkol konstatovat, jak

⁷⁰ C. R. KOESTER, *Hebrews, a New Translation with Introduction and Commentary, The Anchor Bible volume 36*, Doubleday a division of Random House, Inc., New York 2001, s. 393 – 429.

⁷¹ VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 149 – 165.

omezený byl přístup k Bohu. Lid mohl k němu přistoupit jen díky kněžské instituci a veleknězi. Oni museli kultovní úkoly činit a stále opakovat, což zase ukazuje na neúčinnost tohoto konání. To vše autorovi slouží jako předehra, která má v zápětí ostře kontrastovat s pravým a konečným kněžským konáním Krista.⁷²

Symbolika svatostánku sice zasáhne představivost mnohých, ale její interpretace je obtížná, protože se nejedná o stabilní metaforu. Někdy se zdá, že první stánek bude zřejmě celý Mojžíšův svatostánek (9,2.8), který je pozemský a ustanovený jen na omezenou dobu (9,1.9). Jeho předpisy očišťují pouze tělo (9,10), kněží, kteří v něm slouží jsou podrobeni hříchu a smrti (7,23 – 28) a jejich oběti mají pouze omezený účinek (srov. 10,1 – 4). Jinde je ale první smlouva ztotožňována se službou, kterou vykonávají obyčejní kněží na nádvoří, zatímco oběť podávaná veleknězem na Den Smíření anticipuje Kristovu jedinečnou oběť a vstup do nebes (9,6 – 7). Její složitost vystává proto, že autor trvá na tom, že celý Mojžíšův kult byl zastaralý, ale přitom tvrdí, že část tohoto kultu – smíření ve svatyni – předjímá dílo Kristovo.

Tři aspekty Svatostánku ukazují na jeho omezení, přípravu na přítomnost Kristovy velekněžské služby v 9,11 – 14:

- a) Prostorový. Mojžíš ustanovil svatyni ve stánku na zemi, zatímco Kristus je služebníkem pravého stánku v nebesích (8,2.5). Tím, že svatyně první smlouvy je nazvána pozemskou v 9,1 se tento kontrast projeví.
- b) Časový. Mojžíšova svatyně byla založena na smlouvě, která je stará a již zastaralá (8,6.13). Její předpisy končí „dobou nápravy“ (9,8 – 10). Velekněžská služba má být vystavěna na nové smlouvě.
- c) Antropologický. Bohoslužba spjatá s Mojžíšovým svatostánkem v sobě zahrnovala předpisy pro očištění těla, ale tyto praktiky nemohly očistit svědomí tak, aby umožnily lidu vstoupit do Boží svatyně (9,9 – 10). Takové dokonalé očištění je výsledkem až Kristovy velekněžské služby (9,11 – 14).

⁷² Srov. W. L. LANE, *Hebrew 9 – 13, Word Biblical Commentary volume 47B*, Thomas Nelson Publishers, Nashville 1991, s. 225 – 226.

Strukturálně je sekce ohraničena odkazy k „předpisům“ (δικαιώματα; 9,1.10). Dva odstavce (9,1 – 5; 6 – 10) jsou označeny odkazy k „přípravě“ (κατασκευάζειν; 9,2 – 6) a „uctívání“ (λατρεία/λατρεύειν; 9,6.9). Témata v těchto odstavcích, která jsou dána v 9,1, zahrnují bohoslužebné předpisy a pozemskou svatyni.

Tato témata jsou probírána v obráceném pořadí, nejprve se píše o svatyni v 9,2 – 5, a po té o bohoslužebných předpisech v 9,6 – 10, spolu se symbolickým vysvětlením celku.

4.1.1 Popis svatostánku (9,1 – 5)

I když se svatyně v podobě stánku, tak jak ji předepisoval Zákon (9,1) již mnoho set let před napsáním listu Židům⁷³ nevyužívala, Písmo dosvědčuje, že zůstala pro židovskou identitu důležitá. Ona totiž odráží strukturu stvoření a také to, že židovský Zákon přivádí jedince do harmonie s přírodou a jejím stvořitelem. Dvě komory svatostánku prý představovaly zemi a nebe. Čtyři barvy na oponě symbolizovaly čtyři živly, sedm kahánek svícnu symbolizovalo sedm „planet“, dvanáct chlebů zastupovalo dvanáct měsíců, a kadidlový oltář představoval díkůvzdání za živly. Kněžské bohoslužby prý měly kosmický, „univerzální“ význam a ti lidé, kteří uctívali Boha se správným úmyslem, mohli přijít, aby sdíleli „věčný život slunce a měsíce a celého kosmu“.⁷⁴

List Židům používá podobný jazyk, aby s tímto názorem argumentoval. Pisatel nenazývá svatyni první smlouvy „kosmickou“ (Žid 9,1) proto, aby ukázal univerzální význam židovské bohoslužby, ale aby ukázal „pozemskou“ a proto omezenou hodnotu mojžíšských institucí. Prvky popisu Svatostánku v 9,2 – 3 jsou sice zvláštní, ale pomáhají argumentaci. Když posluchači uslyšeli pisatele odkazovat se na „první stánek“, téměř jistě měli na mysli celý Mojžíšův svatostánek v kontrastu

⁷³ Žid 9,1 – 5 se spoléhá na popis Svatostánku v konečné podobě Pentateuchu. Rané tradice odkazují na jednoduchý stan, který stál mimo tábor (Ex 33,7 – 11), zatímco pozdější popisují propracovanější stan, který stál ve středu tábora. Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 401.

⁷⁴ Tamtéž, s. 402.

s pozdějšími svatyněmi. Navíc autor, potom co se krátce zmíní o svícnu, stolu a chlebech, se odkazuje na první stánek jako na „Αγία“, používaje termín pro „svatyni“. Ale potom co v myslích posluchačů vybavil svatyni, náhle mění obraz tím, že se odkáže na „druhou oponu“ a „část“ stánku, nazývanou nejsvětější svatyní, která stála za ní (9,3). Tak bohoslužba, která byla obvyčejně ztotožňována s „prvním stánkem“ nebo celým svatostánkem je nyní stísněna do prvního nádvoří, takže posluchačům musí dojít, že to, co ztotožnili s celou svatyní, je teď omezeno.

Omezení nádvoří jsou poznány odhalením vnitřní svatyně, kde je nejvyšší svatost (9,3). Podle SZ měl Izraelský tábor soustředné kruhy svatosti. Nečistí lidé a nečisté předměty museli zůstat mimo tábor a cokoliv bylo přineseno do tábora, se muselo očistit. Na vnějším nádvoří a vnitřní svatyni Svatostánku byly požadovány vzestupně vyšší stupně čistoty a svatosti. Kdyby někdo přinesl něco nečistého nebo pohanského do sféry svatosti, bylo by to urážkou Boha (10,29). Ti, kteří chtěli vstoupit do přítomnosti Boží, museli být nejvyššího stupně svatosti, jak jsme uvedli už výše. Autor pak bude trvat na tom, že jediný Kristus vyhověl této podmínce.

Nádhera vnitřní svatyně (9,4) upoutává pozornost na svojí „vyvýšenost“, díky níž slouží jako odraz slávy svatyně, ve které slouží Ježíš (8,2; 9,11). List Židům se zmiňuje o zlatě pouze v souvislosti s vnitřním nádvořím. Podle židovské tradice kadidlový oltář, archa a mana souvisí s bohoslužbou v nebi a se skonáním věků. Árónova hůl, označuje Boží povolávání k legitimnímu kněžství,⁷⁵ jehož vzorem je a k němuž byl povolán Kristus (5,4). Cherubín zastíňoval místo, kde bylo vykonáváno smíření a pisatel už předtím řekl, že oslavený Kristus je ten, kdo nás smířil (2,17), takže lidé mohou najít u Božího trůnu milosrdenství a pomoc (4,16).

Popis Svatostánku v listu Židům nekoresponduje plně s obvyklými rekonstrukcemi svatyně učiněnými na základě

⁷⁵ „Aron's staff miraculously blossomed to show that God had called him and his tribe to priestly service (Nm 17,1 – 11), as he would later call Christ (Heb 5,4). Later Jewish tradition expected Aron's rod to be restored in the end times.“
KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 395 – 396.

Pentateuchu, zdá se, že Pentateuch umísťuje kadidlový oltár na nádvoří, zatímco list ho umísťuje do vnitřní svatyně. K tomuto mohly přispět nejméně dva faktory:

- a) Nejasnost ve SZ. Kadidlový oltár je popisován odděleně od ostatního „vybavení“ na nádvoří (Ex 30,1 – 10). Z úryvků, které ukazují, že byl umístěn „před“ archou nebo oponou (Ex 40,6. 26), by se dalo vyčíst, že byl za oponou s archou. Protože však kadidlo bylo páleno jak ráno, tak i večer (Ex 30,7 – 8) většina výkladů se domnívá, že oltár byl na nádvoří. LXX Ex 30,7 nicméně říká, že se kadidlo mělo pálit „brzy“ spíše než „denně“. Protože Ex 30,10 popisuje úlohu oltáře při rituálu ve výročním Dni Smíření – a kadidlo se používalo při Dni Smíření (Lv 16,12 – 13) – vykladač, který by se domníval, že oltár byl ve vnitřní svatyni, by si mohl myslet, že kadidlo se pátilo jednou za rok.
- b) Tradice. Archa a kadidlový oltár byly vzaty ze svatyně svatých a uchovány (srov. 2 Mak 2,5). Odkazy na kadidlový oltár před Božím trůnem (Zj 8,3) by také mohly naznačovat, že oltár ve svatostánku byl ve vnitřní svatyni.

Autor končí svůj popis vybavení tím, že se nemůže těmito věcmi dopodrobna zabývat (srov. Žid 9,5b). Tím, že se autor zmiňuje o jistých prvcích rozsáhlého tématu a přitom je odmítá detailně okomentovat, ukazuje svou obeznamenost s problémem, ale zároveň relativizuje jeho důležitost. Zde list jasně dává najevo, že to, co je nejdůležitější, není svatyně, ale „bohoslužba“, která se uvnitř odehrává.

4.1.2 Význam svatostánku, kultická služba (9,6 – 10)

Bohoslužebné předpisy (9,1) jsou objasňovány počínaje veršem 9,6. O kněžích se říká, že stále vcházel do prvního stánku, aby vedl bohoslužbu. Židovský autor psal s potěšením, že „služba kněží byla v horlivosti absolutně nepřekonatelná“ a že jejich „služba byla nepolevující“. Omezení této aktivity se objevilo pouze v kontrastu se službou velekněze při Dni Smíření, Jom Kippur (9,7), nejvýznamnějším dni židovského roku, která byla pozorně pozorována dokonce „těmi,

kteří se ve zbytku života nikdy nechovali nábožensky“.⁷⁶ List Židům nevěnuje žádnou pozornost kadidlu, porážení býka a kozla, nebo vyznání hříchů nad hlavou kozla (Lv 16), což bylo součástí rituálu během Dne Smíření. Namísto toho se autor soustředí na obětování krve veleknězem a na jeho vstup do vnitřní svatyně. Výsledkem je kontrast mezi bohoslužbou obyčejných kněží a bohoslužbou velekněze:

Tab. 3⁷⁷

První stánek:	Druhý stánek:
Mnozí kněží	Pouze sám velekněz
Stále	Jednou za rok
Mnohé služby	Oběť krve

Detaily levitikální bohoslužby korespondují s Ježíšovou bohoslužbou spíše obecně, než detailně. Levijští velekněží vstupovali do vnitřní svatyně každý rok jednou spíše, než jen jednou za celou dobu, jak to učinil Ježíš (Žid 9,25 – 26), a obětovali krev nejprve za své vlastní hříchů a potom za hříchů ostatních, zatímco Kristus se obětoval pouze za ostatní, protože sám byl bez viny (4,15).

Explicitní symbolická interpretace začíná veršem 9,8a, kde „Duch svatý naznačuje“ význam biblických bohoslužebných předpisů. Pod tímto symbolismem se skrývají dva předpoklady. Za prvé: Bůh, který mluvil skrze proroky, jejichž slova se objevují v Písmu, je stejný Bůh, který promluvil a mluví skrze Syna (1,1 – 2). Proto je každý z nich interpretován ve světle druhého. Za druhé: Duch umožňuje adresovat pozdějším generacím to, co Bůh řekl v Písmu (3,7) a Duch je Boží způsob potvrzení poselství o Kristu (2,3 – 4). Tak Duch nepracuje nezávisle na Písmu nebo na Kristu, ale odhaluje shodu mezi tím, co naznačuje Písmo a co se naplnilo Kristovou smrtí a oslavením.

Duch naznačuje, že „cesta do svatyně ještě nebyla zjevena, zatímco první stánek stále stojí“ (9,8b). Fyzicky vzato toto znamená, že

⁷⁶ Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 395 – 396.

⁷⁷ Tamtéž, s. 404

nádvoří nebo „první stánek“ zakrývá cestu do vnitřní svatyně nebo že svatyně leží za oponou. Ale tento smysl je zvláštní, protože nádvoří zůstalo ve fyzickém smyslu stát, zatímco velekněz vcházel do vnitřní svatyně. Tato „neshoda“ naznačuje, že prvním stánkem byl myšlen celý kult ustanovený první smlouvou. Svatyně a bohoslužba předepsaná první smlouvou zastírá větší skutečnost, která se dá poznat pouze tehdy, když je „zjevena“. Kristova smrt a oslavení odhaluje skutečnost, která není jinak zjevná. Symbolika svatyně zahrnuje několik dimenzí:

Tab. 4⁷⁸

	<i>První stánek:</i>	<i>Druhý stánek:</i>
Časová	- přechodný věk	věčný věk
Kosmologická	- země	nebe
Antropologická	- tělo	svědomí

Časová dimenze vychází z Židovského učení o dvou časech, přítomný věk, který je přechodný je ovládán hříchem a smrtí. Naproti tomu věk, který přijde, přináší vykoupení a vzkříšení, tj. věčný věk. Prostorový smysl (kosmologická dimenze) vychází najevo díky kontrastu mezi pozemskou svatyní (9,1) a nebeským stánkem, ve kterém koná bohoslužbu Ježíš (9,11 – 14). Novým prvkem je antropologické rozlišení mezi tělem a svědomím (9,9b – 10). Stará smlouva poskytovala prostředky pro očištění těla, ale ne svědomí (9,9). Problém není to, že očišťování bylo vnější, ale to, že očišťování bylo nedokonalé, protože svědomí zůstávalo poskvrněné. Ti, kteří mají čisté tělo ale poskvrněné svědomí, nejsou ve stavu, ve kterém by se mohli přiblížit Bohu. Je požadováno očištění dokonalejší.

Očištění svědomí je důležité, protože pronikání Božího slova (4,12 – 13) pracuje podobně jako svědomí: „Proč volit skrytá místa a odstraňovat svědky?...K čemu je dobré, že nemáš svědka, když máš svědomí?“ Neexistuje „žádná výhoda v tom, když máme uzavřené svědomí; my jsme otevřeni Bohu“ (Seneka, citováno v Lactantius, Divine

⁷⁸ Zpracováno podle: KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 405.

Institutes 6,24). Autor prostě nepředpokládá, že lidé mají špatné svědomí a hledají úlevu. Pisatel píše hloupému a liknavému posluchačstvu (Žid 5,11; 6,12) se pokusil vyburcovat svědomí svých posluchačů, tím, že je před Bohem znejistil.

Odkaz k „pokrmům, nápojům a různým omýváním“ rozšiřuje to, co bylo řečeno o svatostánku, aby zahrnul širší model židovského života. Lidé ctili svatyni tím, že ctili zákony smlouvy, které v ní byly uchovány (9,4). Pro Židy v diaspoře bylo zachovávání zákonů týkajících se pokrmu a nápojů viditelnou formou ztotožnění se židovskou praxí. Zvláště důležité byly předpisy pro Den Smíření.

Zvláštní důvody pro komentáře o zákonech týkajících se pokrmu, nápojů a omývání jsou nejasné. Ze sociálního hlediska se možná někteří posluchači chtěli více sblížit se židovskou komunitou a vzdálit se z křesťanských shromáždění kvůli zaujatosti, kterou křesťané zažívali ve společnosti od druhých (10,25.32 – 34; 13,3.13). Možná si také mohli myslet, že židovské praktiky poskytovaly způsob, jak žít správně před Bohem jako osobití lidé v interreligiózním prostředí. Když se pisatel později zmiňuje o pokrmech, dělá to takovým způsobem, že ukazuje spíš na dobrodiní, která nám Kristus dává, než aby se potýkal se židovským učením. Zde mizí osobitost „tělesných předpisů“, aby v další sekci mohl pisatel směřovat posluchače ke Kristu, ve kterém spatřuje uskutečnění Božích zaslíbení.⁷⁹

4.2 Kristova smírná smrt (9,11 – 14)

Autor se v této části dostává k závažnému tématu, informuje nás o „teologii spásy“. Je tvořena dvěma dlouhými větami, jejichž redakce je zvláště pečlivá. Vystupuje zde jiný velekněz, jiný stánek, jiná krev, jiný vchod: toto jsou údaje první věty (9,11 – 12); tyto údaje opakují v protikladu verše 7 – 8. Druhá věta (9,13 – 14) má složitější uspořádání, protože začíná doplňujícími zmínkami ohledně starého

⁷⁹ Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 406.

kultu a má formu úvahy *a fortiori*.⁸⁰ Shrnuto, první věta se zabývá Kristovým vstupem do nebeské svatyně. Druhá dává do kontrastu Kristovu oběť s oběťmi levitikálními. V 9,11, což je centrální výpověď, již může být skryt náznak na podařenou obětní transformaci, jejímž hlavním a jediným aktérem je Kristus.

Pro závažnost těchto výpovědí, uveďme tyto věty v originálním řeckém textu⁸¹ s vlastním překladem jako základ pro následnou exegezi.

4.2.1 Řecký text Žid 9,11 – 14 s českým překladem

- 11 Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν γενομένων ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ
τελειότερας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως,
12 οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ
εἰς τὰ ἅγια αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος.
13 εἰ γὰρ τὸ αἷμα τράγων καὶ ταύρων καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς
κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα,
14 πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήμεγκεν
ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ
ατρεύειν θεῷ ζῶντι.

- 11 { Kristus totiž, když přišel jako velekněz budoucích dober,
12 { { skrze větší a dokonalejší stánek,
 { ne rukama udělaný, to je ne z tohoto stvoření,
 { ani skrze krev kozlů a telat,
 { ale skrze svou vlastní krev
vstoupil jednou pro vždy do svatyně⁸²
a zjednal věčné vykoupění.

⁸⁰ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 149.

⁸¹ Budeme vždy používat text kritického řecko-latinského Písma: E. NESTLE, B. & K ALAND, *Novum Testamentum Graece et Latine*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993.

⁸² Na tomto místě překládáme slovo „ἅγια“ jako svatyni v užším slova smyslu, v jiném slovníku bychom ji mohli nazvat velesvatyní. Autor naráží na svátek Dne Smíření, kdy jednou za rok velekněz vcházel do velesvatyně, Kristus jako velekněz tak činí také, a to jednou pro vždy, proto se zde skutečně jedná o velesvatyni, která je užita symbolicky. My se budeme držet termínu svatyně (výše nazvaná druhým stánkem).

- ¹³ Neboť jestliže krev kozlů a býků a pokropení popelem z jalovice,⁸³ ty kteří jsou nečistí posvěcuje⁸⁴ k tělesné čistotě,
¹⁴ čím více krev Krista, který skrze věčného Ducha sebe sama přinesl⁸⁵ bez úhony Bohu, očistí naše svědomí od mrtvých skutků, abychom sloužili živému Bohu.

4.2.2 Rozbor 9,11 – 12, obětní pohyb a dokonalejší stánek

Tato věta představuje koncentrickou strukturu, jak jsme to naznačili graficky v překladové části. Na začátku je jmenována osoba, která zasahuje, „Kristus“, a na konci akce, kterou vykonal, „vstoupil do svatyně“. Titul kvalifikuje Krista jako „velekněze“; participium upřesňuje výsledek vykonaného činu: „zjednal věčné vykoupení“. Ohledně přesné formulace titulu narážíme na pochybnou textovou tradici. Některé rukopisy uvádějí: „velekněz budoucích dober“, jiné: „velekněz minulých dober“. Doplněním závěrečného participia autor v každém případě upřesňuje smysl výrazu: ať už napsal „budoucí dobra“ nebo „minulá dobra“, chtěl autor mluvit o „věčném vykoupení“ (9,12). Tím, že ho Kristus zjednal, již „nastalo“; ale poněvadž je to něco věčného, náleží k „budoucímu“ světu.

Střed věty je vyhrazen dvěma doplňkům, „stánek“ a „krev“, oběma předchází předložka „διὰ“ (skrze), která se opakuje třikrát. Autor definuje „stánek“ nejprve pozitivně, a pak negativně, následně „krev“ negativně, a pak pozitivně. Toto uspořádání ustavuje mezi stánkem a krví jedno z nejužších literárních pout. Co se týká „svatyně“, je jednoduše jmenována: není popsána ani označena (autor podá

⁸³ Popel z jalovice spolu s vodou sloužil k pokropení a očištění těch, kdo byli poskvrněni kvůli kontaktu s mrtvým tělem (Nm 19,9). Popel z jalovice nebyl používán během Dne Smíření, ale lidé si mohli vybavit tyto dva rity, poněvadž oba byly vykonávány veleknězem. Krví se kropilo během každé ceremonie (Lv 16,14 – 5; Nm 19,4). Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 410.

⁸⁴ Sloveso ἁγιάζω, překládáme jako posvětit, což je v kultovním smyslu rovno významu oddělit od všeho profánního. Srov. M. ZERWICK, M. GROSVENOR, *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*, editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma 1996, s. 673.

⁸⁵ Přinesl „προσηνέκει“ ve smyslu obětoval nebo přinesl jako oběť Bohu. Srov. L. TICHÝ, *Slovník novožákonní řečtiny*, Nakladatelství Burget, Olomouc 2001, s. 147

upřesnění ve třetí části, 9,24). Zde se jeho pozornost nesoustředí na účel, kterého se má dosáhnout, ale na cestu a užité prostředky: stánek a krev. Krev je na druhém místě (bude se o ní uvažovat více v následující větě 9,12 –14). Stánek přitahuje více pozornosti, protože má první místo a je obšírně popsán. Není možné ho považovat za sekundární element věty.

Celá věta s výrazy „stánek větší a dokonalejší, ne rukama udělaný...“ ukazuje na to, že tento stánek je s Kristovou krví prostředkem pro vstup do svatyně. Smysl výrazu musel být jasný křesťanům 1.stol., ale ne už pro exegety 20.stol., kteří mají různé výklady. Všichni uznávají, že zde autor mluví způsobem obrazným, inspirujícím se izraelskou liturgií, kterou popsal dříve. V 9,8 vyloučil, že by „první stánek“ mohl být „cestou do svatyně“. Nyní tvrdí, že Kristus použil jiný „stánek“, a ten je správnou cestou, protože Kristus skrze něj skutečně „vstoupil do svatyně“. Otázkou je jaká skutečnost je touto metaforou zamýšlena.

Zde se názory liší. Někteří se domnívají, že náš autor jednoduše přemísťuje obraz pozemského chrámu do nebe. Ten je pak prostě rozdělený na dvě části, „svatyně“ by se zde nazývala „větší a dokonalejší svatyně“. Tato interpretace se shoduje materiálně s textem listu, ale vykazuje extrémní naukovou chudobu a nedovoluje tudíž chápat autorův důraz na funkci svatyně, a ještě méně na paralelismus, který následuje mezi svatyní a krví.

Kosmologická interpretace dalších komentátorů se potýká s podobnými obtížemi. Podle nich by stánek označoval nižší nebe, které musel Kristus překonat, aby dosáhl božského nebe. To, že Kristus „prošel do nebe“ je řečeno výslovně v listu. Otázkou ale je, zda autor měl v této větě na mysli takovouto představu. „Stánek“ totiž nemůžeme na tomto místě zaměňovat s nebem.

Je tu ale i další možnost, ke které se prý přiklání většina vykladačů listu Židům, jak řešit tento exegetický problém, totiž na základě různých představ a spekulací, známých rozličným proudům tehdejšího židovství. Můžeme rozlišit mezi nebem kosmickým, které patří k tomuto světu, nebem božským, a nebem prostředním, což je

jakési nebe andělů.⁸⁶ Nutno podotknout, že takový popis něčeho podobného nenacházíme v žádné části NZ. A navíc, uchylvat se v této části k židovským argumentacím podle jejich tradic je zapovězeno, neboť přeci „cesta do svatyně ještě nebyla zjevná“ (9,8) ve SZ. Nemůžeme tedy hledat výklad v židovské víře!

Úzký paralelismus, který autor klade mezi „stánek“ a „krev“, směřuje k jinému výkladu, který má tu výhodu, že vychází z prvotní katecheze. Protože krev je „pravou krví“ Krista (9,12), není právě to snad důvodem domnívat se, že také stánek má zvláštní vztah ke Kristu, a to vztah stejného řádu?

Pro upřesnění tohoto vztahu je nutno připomenout, že autor pojednává o tématu chrámu v kontextu zničení a znovuoobnovení. Toto téma, které Chronista klade do středu dějin spásy, se novým způsobem a dost významně jakoby prodlužuje až do evangelní katecheze. Je přímo vázáno na tajemství utrpení a zmrtvýchvstání Ježíše, a to jak u synoptiků, tak i v Janově evangeliu. Ježíš předpověděl zničení jeruzalémského chrámu a pak oznámil, že ve třech dnech bude svatyně obnovena; evangelní tradice klade toto proroctví do vztahu se vzkříšením. Tato tradice předchází redakci evangelií; není tedy anachronismem předpokládat, že v tomto bodě byla známa autorům i jejich posluchačům.

Celková znalost evangelní katecheze je výslovně dosvědčena na několika místech listu. Zejména, co se týče Kristova sezení po Boží pravici, jež je slavnostně předpovězeno u Mk a Mt ihned po uvedení tématu chrámu, se kterým má velmi silný biblický vztah. Totiž ten, který má sedět po pravici Moci je ve skutečnosti Mesiáš, syn Davidův a syn Boží, jehož dílo má spočívat ve vystavění Božího Chrámu. V listě je tvrzení o sezení po Boží pravici uvedeno pětkrát. Vztah textu o stánku s evangelní tradicí o svatyni je velice pravděpodobný. A stává se jistým, když pozorujeme, že vlastnost daná „dokonalejšímu stánku“ koresponduje přesně s tou, kterou uvádí Mk 14,58 ohledně chrámu, který Ježíš musí znovu vystavět ve třech dnech: jak o jednom, tak i o

⁸⁶ Srov. LAUB, *List Židům*, s. 91 – 92.

druhém se říká, že jsou „neudělány lidskýma rukama“. Je pravda, že tvrzení evangelia je obsaženo ve výpovědi falešných svědků, ale jeho způsob, znění ukazuje, že evangelista nevidí falešnost v této části věty, a konfrontace s Jan 2,19 potvrzuje, že Ježíš skutečně vyslovil předpověď tohoto druhu.

Nic nám tedy nebrání rozpoznat v Žid 9,11 narážku na evangelní tradici o svatyni vystavěné Kristem. Naopak všechno nás vyzývá k tomu, abychom tento výklad přijali za vlastní. Když toto řekneme, stojí za to si povšimnout, že náš autor se nespokojuje s čerpáním z tradice. Snaží se ji prohloubit tím, že do ní zavádí rozlišení, které by posunulo dál naukovou reflexi. Evangelia mluví celkově o budově chrámu; užívají slovo *ναός*, které označuje tuto stavbu jako celek, bez rozlišení jejích různých částí. Ale náš autor rozlišuje „stánek“ (*σκηνή*) a „svatyni“ (*τὰ ἅγια*) a upřesňuje tak problém, který se týkal vztahu lidí s Bohem. Nejednalo se o vybudování „svatyně“, Božího příbytku, protože taková svatyně existuje od počátku: je to sama Boží svatost, která představuje jedinou pravou svatyni. Aby se vyjádřila její transcendence, umisťuje ji lidský jazyk do nebe. Pro lidi bylo spíše problémem najít prostředek kontaktu se svatostí Boha, tedy, abychom to řekli názorně, vybudovat předsíň (jakýsi vestibul), která by je uvedla do svatyně Boží, tedy vybudovat „stánek“. Očividně byl nutný stánek přiměřený k Boží svatyni, která by se mu dokonale přizpůsobila tak, že skrze něj by člověk mohl opravdově vstoupit do blízkosti Boží. To byl, jak jsme o tom ji hovořili v úvodních kapitolách, neřešitelný problém pro SZ!

Ano, byl vystavěn „první stánek“, ale to byla jen lidská stavba, stánek „udělaný lidskýma rukama“, který, jak jsme viděli, nemohl uvést do pravé svatyně, „neudělané lidskýma rukama“, ale jen do druhého stánku. Lidé se nacházeli ve slepé uličce a nebyli schopní vytvořit něco jiného. Nemohli přenést sami sebe do společenství s Bohem. Jediným řešením bylo, že Bůh by jim poskytl prostředek, tím, že nahradí „první stánek“ jiným, který by byl výtvozem Božím a ne lidskou stavbou (8,2). To je přesně to, co se stalo v utrpení a zmrtvýchvstání Ježíše, podle svědectví evangelia. Existovala tajemná solidarita mezi Ježíšovým smrtelným tělem a jeruzalémským chrámem. Tím, že poslali Ježíše na

smrt, odsoudili vlastní chrám ke zničení. Ježíš však tím, že proměnil vlastní smrt v dokonalou oběť, překonal aspekt zničení, který s sebou ona událost nesla a ukončil ji božským vystavěním nového chrámu, „neudělaného lidskýma rukama“.

Jde zde o něco většího, lepšího než jen o metaforu pro označení Ježíšova vzkříšení. Je zde zjevení přirozenosti a dosahu tohoto vzkříšení. To se nejeví jednoduše jako návrat člověka, který byl mrtev do života, ale jako přeměna (transformace), jež radikálně mění existenční situaci všech lidí a otevírá jim nové možnosti. Vzkříšení se představuje jako kompletní obnovení lidského bytí v Kristu, obnovení tak hluboké, že je třeba mluvit o „novém stvoření“ a o „novém člověku“. Jeho výsledkem je především uschopnění lidstva k dokonalému spojení se (komunikaci) s Bohem. Obnovená lidská přirozenost se stává „stánkem“, který uvádí do „svatyně“, „novou a živou cestou“, která dovoluje přijít k Bohu. První, kdo „slavnostně zahájil tuto novou a živou cestu“ byl Ježíš Kristus. Takové je tvrzení našeho textu, které se opakuje v 10,20.

Jiný aspekt tajemství, který se týká vztahu oslaveného Krista a lidí, dodává označení „větší“ stánek. Nový stánek není otevřen pouze ze strany božské svatyně, ale také ze strany, kde se nachází lid. Jeho schopnost přijetí již není podřízená úzkým omezením, která regulovala vstup do starého stánku, kam měli přístup pouze kněží a velekněží. Všichni věřící jsou pozváni, aby tam vstoupili. Svým utrpením a vzkříšením získal Kristus schopnost sjednotit do jediného organismu, kterým je jeho oslavené tělo, všechny lidi, kteří k němu lnou. Všichni se stávají „účastnými Krista“ a tvoří „jeho dům“. On uvádí všechny do Boží intimity. Proto se může a musí tvrdit, že on „zjednal věčné vykoupění“.⁸⁷

Pochopeno tímto způsobem, skrývá téma „stánku“ nevyčerpatelné doktrinální bohatství, a místo, které autor vybral, aby o něm mluvil, se skvěle ospravedlňuje. V centru listu je vidět Kristovo oslavené lidství jak

⁸⁷ Tuto výpověď vsutku nesmíme nikterak zkracovat, ani tak, že bychom mysleli slovem „věčné“ pouze věčnou spásu na „onom světě“. Do rámce, ve kterém je slovo zasazeno, vztah „pozemský“ – „nebeský“ je oním slovem vysloveno i „skutečný“ a „zůstávající“. Srov. LAUB, *List Židům*, s. 96.

přispívá k úloze, která ho čeká v dokonání výkupné oběti.⁸⁸ To je tématem dalších veršů, především v. 14, kde nalézáme výpovědi o Kristově krvi a jeho oběti.

4.2.3 Rozbor 9,13 – 14, Kristova osobní oběť

S obětí souvisí vždy krev. Nejinak je tomu i v případě Kristovy oběti. Autor jmenuje právě „krev“ ihned po „stánku“ jako další prostředek, který dovoluje a umožňuje vstup do „svatyně“ a také ukazuje účinnost tohoto prostředku. Je tu však jistá novost, můžeme říci osobního charakteru. Kristus nenapodoboval židovské velekněze, kteří obětovali vnější „dary a oběti“. Celá tato druhá věta (9,13 – 14) vyjadřuje v krátkosti, avšak velmi silně, vztahy podobnosti i rozdílu, které jsou mezi obětní činností izraelských velekněží a Ježíšovou. Z jedné i z druhé strany je zde oběť, a to oběť krvavá, ale v Kristově případě se jedná o osobní a existenciální oběť, a ne o oběť rituální. Kristus „obětoval sám sebe“, v tomto tvrzení autor shrnuje dva prvky katecheze Nového zákona. Na jedné straně je tu představen Kristus jako oběť k oběti a na straně druhé aspekt Ježíšova dobrovolného sebeodevzdání se, které charakterizuje Ježíšovo utrpení. Tento aspekt se ukázal ve slovech a gestech, zvláště v ustanovení Eucharistie a Ježíšově jednání v Getsemanech. Podstata tvrzení tedy není nová, ale výraz „obětovat sám sebe“ je dílem našeho autora. Pro vyjádření daru sama sebe uskutečněného Kristem, ani evangelia, ani Pavel neužili rituální slovesa „προσφέρειν“ nebo „ἀναφέρειν“, což znamená přinést oběť, ale slovesa „παραδιδόναι“ (dát nebo odevzdat, srov. Lk 23,46; Ef 5,2; 1 Tim 2,6), nebo „θεῖναι“ (položít, srov. 1 Jan 3,16).

Pokud se týká starého ritu, kde se sloveso „obětovat“ opakuje velmi často, nenachází se nikdy výraz „obětovat sám sebe“. V takovém kontextu by se jednalo o rituální sebevraždu, což byla věc naprosto cizí izraelskému kultu. Ale ani v listu Židům není takováto interpretace přijatelná, neboť adresáti jistě vědí, za jakých podmínek Kristus zemřel, zcela jistě se nezabil, jednalo se o výkon rozsudku. Můžeme dokonce

⁸⁸ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 149 – 154.

říci, že kalvárská oběť s sebou nese jistý aspekt pasivity. Sama slova „utrpení“ (passio) nebo sloveso „trpět“ (patire) to ukazují dost jasně.

Nicméně, paradoxně se tato pasivita stala příležitostí aktivity mnohem účinnější než kdy jindy. Způsobem, jakým Kristus snášel utrpení a smrt, byl extrémně aktivní i ve svém utrpení (passio) a realizoval dílo spásy, pozitivní proměny, která svou hodnotou převyšuje i první stvoření. Kristus posvětil (sacrificare) sám sebe. Byl zároveň aktivní i pasivní, ten, který je obětován a který se obětuje, oběť i kněz. Starý ritus si nepředstavoval tuto možnost, vyžadoval nutnou diferenci mezi obětí a obětníkem. Izraelští kněží nebyli hodni obětovat sami sebe, protože byli hříšníci a měli povinnost přinášet oběti za své hříchy. Tím méně byli schopni osobní a dokonalé oběti. Kristus však byl „obětí“ hodnou Boha,⁸⁹ protože byl „bez úhony“ (9,14).

Ale nestačí mít oběť hodnou oběti Bohu; to je pasivní aspekt oběti. Je nutný také kněz schopný obětovat, to znamená nechat vystoupit oběť až k Bohu; to je aktivní aspekt oběti. Kristus byl knězem toho schopný, protože měl v sobě „věčného Ducha“, který mu dal, dále se to tak říci, nutnou sílu k výstupu, aby se mohl pozdvihnout až k Bohu. Autor zde znovu užívá předložku „δια“ (skrze), jako v 9,11 – 12, protože chce ukázat účinnou příčinu oběti. V našem textu, věčný Duch zaujímá místo, které měl ve starých obětech „oheň který sestupoval z nebe“ nebo „oheň Hospodinův“. Podle starého pojetí byl tento oheň nepostradatelný pro dovršení oběti. Sestoupil na oltář v momentě slavnostního uvedení kněžství a v momentě zasvěcení chrámu, a byl tam neustále udržován. Bylo takové přesvědčení, že pouze oheň, jenž sestoupil z nebe je schopen pozvednout oběť až k nebi, kde přebývá Bůh. Vyjadřovala se tak hluboká intuice: pravá „oběť“ je uskutečnění, které převyšuje lidské síly, je nutný Boží zásah, protože se jedná o proměnu bytí, kdy se sděluje (předává) Boží svatost.

Celý význam a obsah této intuice je pak zjeven v Kristově oběti, která je uskutečněná „mocí věčného Ducha“. Oním ohněm není nic a nikdo jiný, než Duch svatý, který jediný je schopen uskutečnit obětní

⁸⁹ „...tam, kde oběti museli být podle staré smlouvy bez vady ve fyzickém smyslu, byl Kristus bez vady kvůli své bezhříšnosti.“ KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 415.

transformaci. Síla tohoto Ducha se ukázala podle kontextu Žid 5,7 – 8 dvěma způsoby, jež jsou navzájem provázány. Totiž, inspiruje k dokonalému přilnutí k Boží vůli a pobádá k bratrské solidaritě s lidmi až ke smrti. Nacházíme tu evangelijní dimenze lásky k Bohu a k lidem. Kristus, jenž byl plný síly Ducha svatého hořel láskou a tak se proměnil v oběť Bohu velmi příjemnou. Na rozdíl od starých obětí, ta Kristova nebyla pro něj vnější, ale osobní. Nebyl to jen „tělesný předpis (ritus)“ (9,10), ale činnost duchovní. Z toho však nemůžeme vyvozovat, že tato oběť byla méně skutečná než oběti starého kultu. Právě naopak! Kristus prolil „vlastní krev“ (9,12); obětoval svou smrt (9,15).

Autor zde trochu předbíhá, ale nelze jinak, mluví totiž o účinnosti Kristovy oběti ve prospěch lidí, toto téma bude rozvedeno až v 10,1 – 18. Ale už na tomto místě v závěru první věty vidíme toto ovoce, „zjednal věčné vykoupení“. A ve druhé větě je objasnění této účinnosti a také upřesněn obsah: duchovní rozměr Kristovy oběti zajišťuje jeho krvi moc jednat v nejnvtřnějších částech člověka tím, že očišťuje svědomí a stanoví tak autentickou komunikaci s Bohem. Ježíšovo oslavení je nerozlučně spojené se zásahem v náš prospěch.

Shrňme schématem to, co druhá věta 9,13 – 14 vypovídá tak, aby byl patrný zásah v náš prospěch, k čemu vede věřící Kristova oběť. Věta nemá tak zřetelnou koncentrickou strukturu, jako předchozí, z toho důvodu jsme do části věnované překladu nedělali žádné její grafické úpravy, neboť by to bylo na škodu přehlednosti překladu. Celé následné schéma můžeme shrnout do jedné věty asi takto: Význam obětí SZ je odlišný od oběti Krista. Ve větě 9,13 – 14 je vrcholem animálních obětí SZ posvěcení a to ještě nedokonalé, zatímco Kristova oběť vede věřící ke službě Bohu,⁹⁰ což velmi názorně ukazuje následující srovnávací schéma:

⁹⁰ Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 416.

Tab. 5⁹¹

Oběti SZ:	Oběť Kristova:
A ¹ krev býků, kozlů a popel z jalovice	A ² vlastní Kristova krev obětovaná skrze Ducha
B ¹ posvěcuje ty, kteří jsou nečistí (ἀγιάζει)	B ² očistí naše svědomí (καθαριεῖ)
C ¹ k tělesné čistotě	C ² ke službě živému Bohu

4.3 Kristus, prostředník nové smlouvy (9,15 – 28)

Klíčem k typologickému výkladu teologie spásy, jež nám podává list zejména v těchto místech spočívá v tom, že Kristův vstup do nebeské svatyně se týká eschatologického a věčného řádu spásy. Toto musíme mít stále před očima.⁹² Z hlediska struktury oplývá tato část motivy smíření staré a nové smlouvy. Tento celek si rozdělíme do tří základních skupin. V první části (9,15 – 17) budeme sledovat, jak autor ztotožňuje Kristovu smírnou oběť s ustanovením nové smlouvy, kterou je nabízeno odpuštění hříchů podle 8,8 – 12. Nová smlouva je představená jako závěť, díky které obdrží lid Boží dědictví. Ve druhé části (9,18 – 23) autor porovnává oběť, kterou Kristus ustanovil novou smlouvu, s oběťmi a očistnými rity, kterými byla uvedena do života mojžíšská smlouva. A nakonec ve třetí části (9,24 – 28) se budeme soustředit na to, jak pisatel vztahuje Kristovu oběť k jeho nepřetržitému přimlouvání se v nebeské svatyni a k jeho očekávanému eschatologickému návratu.⁹³

⁹¹ KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 416.

⁹² Srov. LANE, *Hebrew 9 – 13*, WBC 47B, s. 251.

⁹³ Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 424.

4.3.1 Smlouva, Kristova závěť (9,15 – 17)

Nejprve přistupme k překladu této první části z řeckého originálu.

15 Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας.

16 Ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου.

17 διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος.

15 A skrze toto je prostředníkem nové smlouvy (závěti), aby smrtí, kterou podstoupil k osvobození z hříchů pod první smlouvou, získali přislíbené vlastnictví (dědictví) ti, kteří jsou povoláni.

16 Neboť kde (je) smlouva (závěť), je nutností, aby byla osvědčena smrt (toho), který závěť učinil.

17 Protože (jen) u mrtvých (je) závěť platná, jinak nemá nikdy (právoplatnou) sílu, žije-li ten, kdo závěť učinil.

Když zde mluví autor o „nové smlouvě“, odvolává se otevřeně na Jeremiášovo kázání, které cituje v 8,8 – 12, v odstavci přípravy, a prohlašuje, že se naplnilo. Ve svém způsobu pojednání o tomto tématu následuje věrně Jeremiáše v jednom bodě, a doplňuje ho originálním způsobem v jiných bodech, a dává tak důkaz silné schopnosti syntézy.

Jeremiášovo proroctví učinilo již první syntézu a spojilo v jedno dva druhy vztahu mezi Bohem a lidmi: odpuštění hříchů a smlouvu. Téma vztahu mezi lidem a Bohem přichází na scénu v době uzavření smlouvy na Sinaji a daru Zákona, protože tento byl neustále přestupován. Těmto přestupkům se lid začal velmi věnovat, neboť se ukazovala potřeba jejich odčinění pro dobré vztahy s Bohem. Jeremiášův výrok vyjadřuje jasně tuto situaci. Z důvodu rozbití sinajské smlouvy se Bůh znovu ujímá iniciativy. Nová smlouva, kterou oznamuje, nese s sebou příslib odpuštění vin: „Odpustím jim jejich nepravost a jejich hřích už nebudu připomínat“. (Jer 31,34b; Žid 8,12)

Věrný této perspektivě, která charakterizuje židovskou spiritualitu po exilu, spojuje náš autor velmi úzce odpykání se smlouvou. Jeho

tvrzení o smlouvě, které je spojeno s předchozím tématem, jež mluví o očištění svědomí „prostřednictvím“, „skrze toto“ (διὰ τοῦτο), je velmi významné, protože jeho krev „očistí naše svědomí od mrtvých skutků“, proto je Kristus „prostředníkem nové smlouvy“. Totéž spojení je vyjádřeno ještě jednou hned potom; autor upřesňuje, že jeho smrt přinesla „osvobození z hříchů pod první smlouvou“ (9,15).

Autor je dalek představy, že by lidé sami mohli vstoupit bez problémů do božské smlouvy, jako úctyhodní kolegové, to by byla iluze. Je především nutné dosáhnout v nich a pro ně díla očištění. Smlouva je darem vykupitelské lásky. Proroci si toho byli hluboce vědomi a pisatel listu sbírá a tlumočí jejich poselství. Dokonce jde dál, sleduje, že podle Starého Zákona byla smlouva mezi Bohem a lidmi založená na krvavé oběti (Ex 24,3 – 8; Žid 9,18 – 21). Konstatuje, že kalvárská událost tento požadavek uspokojila. Nová smlouva má tedy svůj základ, který se však jeví jako odlišný od základu první smlouvy, je zřetelně vyšší. Proto má svoji specifickou přesvědčivost. Není možné tuto smlouvu chápat jednoduše jako prodloužení sinajské smlouvy, ani jako její dokonalé obnovení (znovuzřízení). Je zcela jiného řádu.

Když klade Kristovu krev do vztahu s obětí smlouvy, přijímá náš text perspektivu, která je vlastní vyprávění o poslední večeři, kde Ježíš představuje svou krev jako krev smlouvy. Je zcela rozumné myslet si, že autor se inspiroval tímto evangelním údajem. Mimo list se spojení slov „krev“ a „smlouva“ nachází v Novém zákoně pouze ve formulaci ustanovení Eucharistie. A spojení aspektů smlouvy a odpuštění se zase nacházejí ve formulaci sv. Matouše: „Toto je moje krev smlouvy, prolitá pro mnohé, na odpuštění hříchů“ (Mt 26,28). Nicméně je nutno podotknout, že autor je zdrženlivý výslovných zmínek o svátosti. To, co ho zajímá je sama událost, z níž čerpá svátost svou hodnotu. Touto událostí je Ježíšova smrt a autor to neopomene říci (9,15.16.17). Proto je v textu řeč o závěti, „διαθήκη“, která bezpečně vyvolá samozřejmě představu smrti, ale ještě navíc ukazuje další, jinou dimenzi Kristovy smrti, totiž jeho vztah k dědictví, které je potřeba zpřístupnit.⁹⁴ Autor také využívá

⁹⁴ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 158 – 160.

dvou významů slova „διαθήκη“. To totiž v řecko-římském světě znamenalo vůli či závěť v právním slova smyslu, zatímco LXX používá tohoto slova ve smyslu Boží smlouvy.

Jak jsme už řekli, nutnou podmínkou k uzavření smlouvy byla vždy krev a tedy i smrt, oběť. To je tématem další části.

4.3.2 Smlouva uzavřená krví (9,18 – 23)

- 18 ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται·
19 λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ,
λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων [καὶ τῶν τράγων] μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ
ὑσσώπου αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐρράντισεν
20 λέγων· τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός.
21 καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως
ἐρράντισεν.
22 καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας
οὐ γίνεται ἄφεις.
23 Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ
δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσιν θυσίαις παρὰ ταύτας.

- 18 A proto ani ta první (smlouva) bez krve nebyla zasvěcena.⁹⁵
19 Neboť, když byla Mojžíšem ohlášena všechna přikázání podle zákona
všemu lidu a když vzal krev telat a kozlů s vodou a yzopem s vlnou
rudě obarvenou pak pokropil samotnou knihu a všechn lid
20 a řekl: „Toto (je) krev smlouvy, kterou s vámi pořídil⁹⁶ Bůh.“
21 Také stánek a všechno liturgické nářadí podobně pokropil krví.
22 A téměř všechno se krví očišťuje podle zákona a bez prolití krve není
odpuštění.
23a Je tedy nutností vzory (věci) nebeských takto očišťovat, avšak

⁹⁵ Tohoto slova „ἐγκεκαίνισται“ se neužívalo v LXX při uzavírání smluv, ale pro „uvedení“ oltáře (Nm 7,10.88) a chrámu (1 Král 8,63) do služby (srov. 1 Mak 4,36). Autor mohl použít tohoto slova, protože smlouva je základem pro svatyni. Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 418.

⁹⁶ Sloveso „ἐνετείλατο“ zní doslova „přikázal“, tedy „...krev smlouvy, kterou vám Bůh přikázal“. Srov. TICHÝ, *Slovník Novozákonní řečtiny*, s. 59.

^{23b} samotné nebeské (věci vyžadují) vzácnějších obětí, než jsou tyto.

Do jaké hloubky mělo jednoho dne proniknou očištění ukazuje 9,22, když mluví o tom, že bez „prolití krve není odpuštění“.⁹⁷ A protože člověk byl hříšný, potřeboval komplexní obnovení svého bytí, které se nemohlo uskutečnit jinak, než skrze smrt. Bylo potřeba, aby smrt získala pozitivní význam a sloužila k ustanovení nového vztahu mezi člověkem a Bohem, a také nové solidarity mezi lidmi. A právě toto uskutečnila Kristova smrt, přeměněná v oběť sama sebe Bohu a pro spásu lidí. Kristova obětavá smrt zrušila překážku, která bránila existenci pravé smlouvy. Smlouva, kterou uzavřel Kristus směřuje k definitivnímu společenství s Bohem, což je věčné dědictví, jehož vlastnění mělo být nutně založeno na smrti, protože nemohlo být dosaženo mimo smrt. Vstup do věčného dědictví vyžadoval očividně obětní dar, jehož hodnota by byla větší než hodnota obětí, které sloužily k pozemskému kultu. To autor vyzdvihuje v 9,23, kde mluví o nebeských věcech, jež vyžadují vzácnější oběti.

Tato věta, která připravuje téma poslední části (9,24 – 28), se nám může jevit jako poněkud zvláštní, protože tvrdí nutnost očištění nebeských věcí. Někteří exegeté na tomto místě uvažují o obřadu usmíření, který by se odehrával v samotném nebi. Ve skutečnosti, paralelismus, který ukazuje autor mezi nebeskými věcmi nové smlouvy a jejich „vzory“ (ὑποδείγματα) ve staré smlouvě, naznačuje uspokojivější výklad. Podle předchozího kontextu (9,19 – 21), „vzory“, očištěné krví zvířat byly „kniha a všechen lid“, stejně jako „stánek a všechno bohoslužebné náčiní.“ Pro určení skutečností (věcí), které měli být očištěny Kristovou krví, stačí hledat ty, které v nové smlouvě odpovídají těmto starým „vzorům“. Odpověď je jednoduchá, jedná se o křesťanské

⁹⁷ Připomínka toho, že mojžíšská smlouva nebyla udělena „bez krve“ (9,18) nás obrací od praxe závěti k biblickému předobrazu. Způsob smrti toho, kdo závěť ustanovil, obvykle platnost smlouvy neovlivnil a to, zda zemřel násilně nebo pokojně, nesmyslně nebo účelně, nemělo žádné následky. Proto jazyk oběti krve dovoluje listu Židům zdůraznit účelnost Ježíšovy smrti. Smlouvy nebyly vždy ustanoveny obětí – smlouva s Davidem byla jednoduše zaslíbením z Boží strany (2 Sam 7,12; 23,5; Sir 45,25). Mojžíšova smlouva však byla ustanovena krví, sloužilo to jako předobraz nové smlouvy ustanovené Kristovou krví. Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 426.

evangelium a o Církev, „dokonalejší stánek“ a křesťanské svátosti. Tyto nové skutečnosti jsou „nebeské“, ne ve smyslu, že by vždy existovaly v nebi, ale ve smyslu, že se definují z jejich vztahu s nebem a v nebi nacházejí dokonalé dovršení.

Základním případem je „dokonalejší stánek“, nebeská skutečnost ve své plné nádheře, protože je v přímém vztahu s Boží nebeskou přítomností. Viděli jsme, že tento stánek není nic jiného, než Kristovo oslavené tělo a tak můžeme snadno pochopit, že autor mohl vyžadovat nutnost oběti této nebeské skutečnosti. Ježíšovo tělo, které bylo nejdříve tělem z masa a krve a bylo solidární s hříšným lidstvem, potřebovalo obětní přeměnu, aby mohlo být pozdviženo až na pravici Boží a mohlo převzít svoji nebeskou úlohu.

Mezi „dokonalejším stánkem“ a lidem věřících, který je další skutečností, jež je třeba vzít v úvahu, je úzký vztah, který směřuje ke ztotožnění (identifikaci) (Žid 3,6). Věřící ale nejsou nebeské skutečnosti v běžném smyslu tohoto výrazu. Žijí na zemi, ale jsou „účastní nebeského povolání“ (3,1) a již ochutnávají „nebeský dar“ (6,4). Boží lid, k němuž patří, je nebeskou skutečností, které bylo zapotřebí získat opodstatnění, aby byla očištěna obětí jinou než rituální: „Ježíš, proto aby posvětil lid svou vlastní krví, trpěl venku za branou.“ (Žid 13,12)

Oběť staré smlouvy také spojila lid a knihu; ta obsahovala materiálně „všechna slova Hospodinova“ (Ex 24,4). Nová smlouva přináší současně zjevení intimnější a více transcendentální, slovo, které přichází z nebe a zapisuje se do srdcí, slovo Kristovo (srov. Žid 12,25). Ale toto slovo potřebovalo obětní očištění, aby získalo celou svoji nebeskou sílu. Je to Ježíšovo utrpení, které dalo jeho slovům – a celému Písmu – jejich definitivní smysl a jejich moc zachránit (spasit). Hlas, který přichází z nebe je nyní hlasem Ježíšovy krve, „která nás očišťuje, neboť volá naléhavěji než krev Ábelova“ (Žid 12,24).

Kromě hlásání evangelia, přináší s sebou nová smlouva pro věřící další prostředky spojení s Kristem, které následně dostaly jméno svátosti. I oni zasluhují označení nebeské, ale pro každou z nich se

ukazuje nutnost vyjádřená v Žid 9,23: jejich hodnota pochází z Kristovy oběti.⁹⁸

4.3.3 Oběť přinesená jednou a za všechny (9,24 – 28)

- 24 οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα εἰσηλθεν ἅγια Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν·
- 25 οὐδ' ἵνα πολλακίς προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ,
- 26 ἐπεὶ ἕδει αὐτὸν πολλακίς παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν [τῆς] ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται.
- 27 καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις,
- 28 οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

- 24 Neboť Kristus nevstoupil do rukama udělané svatyně, napodobeniny té pravé, ale do samého nebe, aby se nyní ukázal za nás tváří Boha,⁹⁹
- 25 ne (však), aby častokrát přinášel sám sebe (jako oběť), tak jako velekněz vstupuje do svatyně každoročně s cizí krví,¹⁰⁰
- 26 vždyť to by musel (už) mnohokrát trpět od založení světa, ale (on) se ukázal¹⁰¹ nyní v posledním věku k odstranění hříchu skrze svou oběť.

⁹⁸ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 162.

⁹⁹ Srozumitelnější, avšak ne tak přený překlad by zněl: „...aby se nyní ukázal před Boží tváří v náš prospěch“ (srov. Žid 2,18; 4,15; 725). Hebrejský výraz „objevit se před Boží tváří“ se vztahoval na lidi, kteří vstupovali do svatyně (Ex 23,15.17; 34,23; Dt 16,16). V LXX hledání tváře Boží znamenalo hledání pomoci při modlitbě (Žl 27,8; /26,8 v LXX/) a patření na tvář Boha představovalo obdržení přízně od Boha (Žl 17,15). Tento poslední význam je zde namístě. Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 422.

¹⁰⁰ Zde je myšlena krev kozlů a býků, tedy krev pocházející od jiného, než je velekněz.

¹⁰¹ Sloveso ukázat, zjevit je nyní, jak je vidět v originálním textu, ve tvaru perfecta, což znamená zjevení „jednou pro vždy platné“, ukázal se a tato činnost už stále trvá. A to i přesto, že zde autor zcela jistě mluví o ukázání se jako o vtělení (srov. 1 Tim 3,16; 1 Petr 1,20), spíše než o eschatologickém příchodu Páně (9,28) nebo o ukázání se před Bohem v nebi (9,24). Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 422.

- 27 A jako je souzeno lidem jednou zemřít, a potom (bude) soud,
28 tak také Kristus byl jednou přinesen jako oběť, aby snášel hříchy mnohých, po druhé se ukáže bez hříchu¹⁰² těm, kteří ho netrpělivě očekávají ke spáse.

Tento závěrečný odstavec ukazuje definitivní charakter Kristova díla. Svatyně, která je zde popisována, do které on vstoupil, byla tou pravou, jmenovitě nebeskou svatyní, a to spíše než jen antitypem, který byl „zhotoven lidskýma rukama“ (9,24).¹⁰³ Skutečnost, že se Kristus „ukázal před Boží tváří“ to jen potvrzuje. Autor tedy zaměřuje pozornost adresátů na velikost, úroveň, které Kristus svým obětním činem dosáhl. Můžeme říci, že teprve teď dochází uspokojení hluboká touha těch, kteří hledají Boha, ta je vyjádřena i na jiných místech Písma (Žl 41,3). Kristus se zde zjevuje opravdu jako kněz, protože činností kněze je otevírat tuto možnost autentického setkání s Bohem, tím že se stane mužem svatyně, který „stojí ve službě ve jménu Hospodinově“ (Dt 18,5).

Aby byla více zřejmá hodnota oné skutečnosti, kterou je třeba rozpoznat v Kristově obětní činnosti, autor vyzdvihuje její rozhodné a definitivní hledisko. Protože Kristus dosáhl cíle, nemusí opakovat svoji cestu, tak jako to dělali dosud velekněží, kteří každý rok obnovovali svůj pokus (Žid 9,25). Jeho oběť se neumísťuje do cyklického systému, kde se periodicky opakují stejné procesy (9,26a) a kde jsou přeměny spíše iluzorní než reálné. Kristova oběť se naopak představuje jako jedinečná a neopakovatelná událost, která osvobozuje člověka od neustálého návratu věcí. S ní přichází „plnost času“ a „zničení hříchu“ (9,26b). Je tedy eschatologickou událostí. Má úzký vztah se smrtí lidí, která je událostí jedinečnou a neopakovatelnou pro každého z nich (9,27), ale - hlavní rozdíl - otevírá lidem perspektivu spásy (9,28).

¹⁰² Tohoto obratu je užito v tom smyslu, že nám připomíná skutečnost Kristova skoncování s hříchem už při jeho prvním příchodu. Kdybychom tvrdili, že by se měl s hříchem vypořádat znovu, pak bychom popřeli smysl jeho oběti, ta by se pak stala neadekvátní, což je v rozporu i s pohledem autora listu.

¹⁰³ Srov. KOESTER, *Hebrews*, AB 36, s. 427.

Nyní, když jsme už dospěli k závěru celé této velké části, která v sobě zahrnuje celou devátou ale i osmou kapitolu listu, vidíme, že základním bodem, jenž má být prohlouben je hodnota oběti toho, co nazýváme Paschou Krista. Rozumějme tedy dva aspekty událostí utrpení a oslavení, přičemž obě události tvoří nerozlučný celek. To je též pravá, autentická oběť, neboť přesně odpovídá tomu, co se snažily uskutečnit staré oběti. To je i důvod, proč tyto staré oběti mají být považovány za neplatné. Ve světle oběti Kristovy vypadají jako prázdné formy, neúčinné pokusy či jednoduché předobrazy pravé oběti. Autor na jednu stranu přiznává institucím starého zákona důležitou hodnotu, protože ony měly konkrétně ukázat požadavky situace a snažit se na ně odpovědět. Tak například instituce kněžství ukazovala opakujícími se činnostmi potřebu, kterou měli lidé pro nalezení správného vztahu s Bohem, aby plně odpověděli na své povolání. Ale na druhé straně jasně ukazuje na to, jak byla tato instituce neschopná uspokojit touhu, kterou vyjadřovala. Nedosahovala opravdově skutků, které vykonávala, a následkem toho ani formulí, které užívala. „Obětovat Bohu“, „očistit“, „zdokonalit“ ustanovit „smlouvu – závěť“, „vstoupit do svatyně“, „objevit se v Boží přítomnosti“. Naopak Kristův zásah, totiž způsob, jakým svým utrpením ustanovil nový vztah s Bohem a se všemi lidmi, účinně uskutečnil právě to, po čem toužily staré oběti. Současně dal slovům podstatnou plnost obsahu. Proto Kristův čin musí být uznán kněžským a musí být nazýván „obětí.“¹⁰⁴

Autor se tu vrací jakoby obloukem k tomu, co rozehrál na v úvodu kapitoly. Znovu je tu patrná konfrontace s kněžskou, jak již víme nedostatečnou, službou levijských kněží a Kristovou. On je ten kdo reálně, vskutku opravdově kněžství naplnil. I samotný jeho eschatologický příchod při skonání věků, aby došli spásy ti, kdo na něj čekají je naplněním vzrušeného očekávání izraelitů, kteří čekali, až vyjde při Dni Smíření velekněz ze svatyně, aby jim požehnal a ujistil je,

¹⁰⁴ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 164 – 165.

že oběť, kterou přinesl za hříchy Bůh přijal.¹⁰⁵ Realita Kristova činu je v tomto srovnání ještě zřejmější¹⁰⁶ a to je cíl autora. Podpořit u svých adresátů víru s očekáváním parúsie ve světle velikosti spásy, kterou nám zjednal Ježíš Kristus, věčný, jediný a pravý velekněz.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Srov. LANE, *Hebrew 9 – 13*, WBC 47B, s. 250.

¹⁰⁶ To je pochopitelné, neboť: „Skutečná novost Nového zákona nespočívá v nových myšlenkách, nýbrž v samotné postavě Krista, jenž slovům propůjčuje tělo a krev, což je naprosto neslýchaný realismus.“ BENEDIKT XVI., *encyklika Deus caritas est*, Nakladatelství Paulínky, Praha 2006, s. 21.

¹⁰⁷ Srov. LAUB, *List Židům*, s. 102.

5. ÚČAST NA KRISTOVĚ KNĚŽSTVÍ

Ucelená kněžská christologie, která je hlavním tématem a předmětem jádra celého listu, tak jak je to patrné i ze struktury, kterou jsme uvedli v introdukční části této práce, přímo volá po pastorální reflexi, tedy po implikaci na křesťanskou praxi. Vyvstávají otázky, jejichž předmětem je novost situace, ve které se křesťané ocitli. Jestliže totiž autor věnoval tak velkou část listu náročné nauce, ve které nazývá Krista veleknězem, pak to není náhoda, ale reakce na situaci, ve které se nalézá křesťanská obec.¹⁰⁸ To je téma, kterému se autor věnuje v desáté kapitole. Počínaje Žid 10,19 přechází pisatel od části výkladové k exhortaci. Souhrnně řečeno vybízí křesťany, aby vstoupili do Ducha Kristovy oběti s vírou, nadějí a láskou, do té oběti, jejíž teologii podrobně rozpracoval v předchozí části. Být křesťanem pro něj znamená být v Kristu, protože On, jako Bůh i člověk, je s námi solidární, což už v sobě zahrnuje možnost, ba dokonce nutnost žít podle jeho Ducha. Takový život je pak slaven jako autentická oběť, druh uctívání, který je Bohem přijímán (srov. Žid 13,15).¹⁰⁹ Křesťané tedy mají skrze Krista svého jediného velekněze přístup k Bohu, který je ale naprosto odlišný oproti přístupu člověka staré smlouvy, oni tajemným způsobem participují na kněžství Kristově¹¹⁰ a to, abychom tak řekli, dvojitým způsobem.¹¹¹ Nyní se pokusíme tento způsob odhalit v díle našeho autora.

¹⁰⁸ Srov. LANE, *Hebrew 9 – 13*, WBC 47B, s. 307.

¹⁰⁹ Srov. D. DONOVAN, *Priest*, in: J. A. KOMONCHAK, M. COLLINS, D. A. LANE, *The New Dictionary of Theology*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 1990, s. 799.

¹¹⁰ Podrobnou exegeticko-teologickou studii, která se zabývá participací věřících na jediném kněžství Kristově podle textu Žid 10,19 – 25 je možno nalézt ve sborníku pod názvem: J. BROŽ, *La partecipazione dei fedeli all'unico sacerdozio di Cristo*, in: *Sborník Katolické teologické fakulty, svazek I.*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 1998, s. 56 – 100.

¹¹¹ Srov. *Katechismus Katolické církve*, Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o., Praha 1995, s. 392 – 394.

5.1 Rovina všeobecného kněžství věřících

Jak jsme již řekli, náboženská situace lidí je skrze Kristovu oběť úplně proměněna. V sestupné fázi Kristova kněžství se totiž věřícím zprostředkovává očišťování svědomí (Žid 9,14), posvěcování (10,10) a konečně přivedení k dokonalosti (10,14), neboť jsou uvedeni do „nové smlouvy“ (9,15), která znamená blízký vztah k Bohu (8,10n). Tedy dochází ke zrušení všech starozákonních rituálních oddělování, protože Kristus otevřel „novou a živou cestu“ (10,20), která umožňuje přístup k Bohu.¹¹² Autor také jmenuje předpoklady, které uschopňují věřícího k přistoupení. Je to předěl křtu (srov. 10,22). List ho popisuje v jeho teologickém významu jako „očistu srdce od zlého svědomí“ a jako „obmytí těla čistou vodou“. Křest jako základ křesťanské iniciace zde nabývá svého svátostného rázu.¹¹³

To, co bylo v době starozákonní výlučným privilegiem pro velebněze jednou za rok, se stalo otevřenou možností pro všechny a kdykoli. Nyní jsou všichni věřící pozváni k tomu, aby přistoupili k Bohu „s důvěrou“ (4,16; 10,19 – 22) a přinášeli své „oběti“ (13,15n). Tyto oběti pak už nebudou separované od života, ale, po příkladu Kristovy oběti, obětmi existenciálními.¹¹⁴ Zde můžeme rozlišit dva aspekty toho, v čem ony oběti spočívají. Týkají se v prvním případě vztahu s Bohem, tedy aspekt poslušnosti, osobního přilnutí k Boží vůli (srov. 5,8; 10,7 – 10, nebo „konat Boží vůli“ 10,36; 13,21). Ve druhém případě jde o vztah ke konkrétním lidem, aspekt bratrské solidarity, podnět až k totálnímu darování sebe sama (2,14 – 18; 4,15). Obě nastíněné dimenze nám mohou připomínat jednak svislý rozměr, jednak rozměr horizontální, které se setkávají ve společném bodě a vytvářejí kříž, kříž Kristův.¹¹⁵ To je velmi výmluvný symbol pro cestu ryze křesťanskou. „Každý křesťan se může podílet na Ježíšově dynamice, což je dynamika synovské a láskyplné poslušnosti vůči Bohu ve prospěch jeho poslání (Jan 12,27; Žid 5,5 – 10). Tato dynamika cílí k plodnosti pro Boha (Řím 7,4),

¹¹² Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1396.

¹¹³ Srov. LAUB, *List Židům*, s. 111.

¹¹⁴ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1396.

¹¹⁵ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 176.

k účasti na Ježíšově smrti za účelem života v Ježíšově svatosti (2 Kor 5,14 – 17.21).¹¹⁶

K této reflexi nutí našeho autora situace v konkrétní křesťanské obci, která se nalézá v jakési rozkolísanosti a nejistotě, což pak podkopává integritu křesťanského vyznání (Žid 10,23). Někteří členové místní církve dokonce přestali navštěvovat společná shromáždění (10,25), což indikovalo vážný odpad od křesťanské komunity.¹¹⁷ Autorovi jde proto především o to, aby bylo pochopeno, že nový, křesťanský kult je proměna existence prostřednictvím božské lásky. A jelikož takový kult není myslitelný bez napojení na oběť Kristovu, má v křesťanském životě podstatné místo slavení Eucharistie, která je slavena uprostřed komunity a je oním prostředkem spojení (srov. 10,19 – 25; 13,15). Křesťané takto napojení na Krista pak mají účast na jeho kněžství. List Židům však křesťanům nedává titul „kněz“ nebo „kněží“,¹¹⁸ protože ten vyhrazuje pouze Kristu.¹¹⁹ To bylo předmětem až pozdější reflexe, kdy už nehrozí, že by došlo k ohrožení či nesprávnému pochopení Kristova kněžství, mohou se tedy precizovat pojmy „kněz“, „kněžství“ i pro komunitu věřících a také různé způsoby participace na něm.¹²⁰

Souhrnně tedy můžeme říci asi tolik, pokud se teologická mluva vyjadřuje o kněžství křesťanů, pak nikdy nezávisle na kněžství Kristově. Pokud používáme přívlastku „kněžství“ pro Boží lid, pak je to kvůli blízkosti a příslušnosti tohoto lidu k Bohu a je to následování Krista

¹¹⁶ J. BROŽ, *Kříž v biblické spiritualitě*, in: *Sborník Katolické teologické fakulty, svazek VI.*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2004, s. 77.

¹¹⁷ Srov. LANE, *Hebrew 9 – 13*, WBC 47B, s. 308.

¹¹⁸ V Písmu je podobná nauka vyjádřena u sv. Pavla v Řím 12,1n, nebo v listě sv. Petra nám již známým termínem „ἱεράτευμα“, kněžský organismus, jímž je v 1 Petr 2,5.9 označena církev, a v knize Zjevení. Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1397.

¹¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 1396 – 1397.

¹²⁰ Pro úplnost je zde zapotřebí odkázat na nauku o všeobecném kněžství, jak ji předkládá nynější magisterium. A to zejména na věroučnou konstituci o církvi, *Lumen gentium*, především články 10 – 14. Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Zvon, české katolické nakladatelství, Praha 1995, s. 46 – 51.

v jeho existenci pro druhé a pro Boha,¹²¹ což je onen vertikální a horizontální aspekt této účasti na „Duchu Kristově“.

List zřetelně ukazuje na to, že autor předpokládá platnost kultovního obsahu, který rozvinul v 9,1 – 10,18. To jasně vyplývá z 10,19 – 20, kde je ono oprávnění ke vstupu do svatyně, tedy ke spojení se s Bohem, založeno na Kristově smrti, jež je viděna v obětním aspektu.¹²² Pisatel zde mluví o volném přístupu do svatyně skrze Ježíšovu „krev“ a skrze „oponu, což znamená skrze jeho tělo“. Tento stav má trvat, což je vyjádřeno participiém prézenta „ἔχοντες“ (10,19). Je proto zapotřebí služebníků, kteří budou schopni tuto skutečnost zpřítomňovat zde na zemi, můžeme tedy pozorovat možnou latentní narážku na potřebu kněžství, které se bude věnovat této službě, tedy kněžství služebné.¹²³

5.2 Rovina služebného kněžství

Jak jsme již naznačili, není předmětem dopisu Židům, aby nějakým způsobem rozpracovával kněžství, které by bylo přičítáno lidem a ani to nebylo možné. Ještě více to platí v této rovině, kdy chceme mluvit o kněžství služebném. Musíme tedy začít podobně jako v předchozí kapitole, obě roviny kněžství spolu totiž úzce souvisí v žádném případě nestojí proti sobě a už vůbec se navzájem nevylučují. Všeobecné kněžství věřících neexistuje bez kněžského prostřednictví Kristova, což jasně dosvědčují texty NZ (1 Petr 2,5; Zj 1,6; 5,10; Žid 7,25; Řím 5,1; Ef 2,18 atd.) Podobně dosvědčují, že Kristovo prostřednictví se zpřítomňuje na různých místech a v různých dobách skrze Kristovy služebníky. Tato jejich schopnost není lidského, ale božského původu, Bůh sám je činí služebníky, kteří jsou schopni být

¹²¹ Srov. DOLISTA, *O podstatě kněžské služby*, s. 42.

¹²² Srov. LANE, *Hebrew 9 – 13*, WBC 47B, s. 308.

¹²³ „Tento charakter služby výstižně vyjadřuje slovo diakonia. Posledním cílem diakonálního kněžství v církvi je přivádět všechny lidi k Bohu. Jedná se o eschatologický prvek kněžské služby církve.“ DOLISTA, *O podstatě kněžské služby*, s. 43. Odkazují také na článek v časopisu *Communio*: J. RATZINGER, *K otázce smyslu kněžské služby*, in: *Communio*, 4/2002, 6. ročník.

služebníky „nové smlouvy“ (2 Kor 3,6).¹²⁴ Tak jako ani Kristus si svou kněžskou důstojnost nepřisvojil sám, ale byla mu dána (srov. Žid 5,5), tak i ti, kteří vykonávají tuto službu jsou k tomu voláni samotným Bohem, každý totiž musí být povolán jako kdysi Áron (srov. Žid 5,4). Takoví služebníci pak předávají ve jménu Krista „velekněze hodného víry“ (srov. 13, 1 – 6) s autoritou „slovo Boží“ (13,7). Ve jménu Krista „milosrdného kněze“ (2,17; 4,15) „bdí nad dušemi“ a budou se za ně zodpovídat (13,17). Jsou tedy úzce napojeni na kněžství Kristovo. Přesto ani jim nepřipisuje NZ Titul „kněz“. Není až tak náročné toto pochopit, neboť tituly představených v prvotní církvi byly zavedeny v době, kdy doktrína o Kristově kněžství nebyla ještě zdaleka vypracována. Navíc jejich funkce byly naprosto odlišné od funkcí kněží židovských nebo pohanských a tak tedy nepřicházelo v úvahu nazývat je kněžími z pochopitelných důvodů.¹²⁵ Křesťanský kult je přeci radikálně odlišný od všech kultů ostatních.¹²⁶

Jiná situace nastala po té, co byla vypracována kněžská christologie, pak už bylo možno křesťanskou službu pochopit správně jako službu kněžskou, dokonce to bylo nezbytné. K tomu došlo naprosto přirozeně v době, kterou nazvěme třeba ponovozákonní. Samotný Nový zákon k této reflexi pouze odkázal či napověděl. V jeho světle jsou prvními kněžími tohoto druhu samozřejmě apoštolové. Apoštolská služba je pak službou kněžskou ve službě kněžství Kristova a ve službě kněžství obecného.

Mluvíme-li o služebním kněžství nemůžeme se nezmínit také o jeho svátostném charakteru, respektive můžeme-li ho nalézt v textu našeho autora. Již výše jsme se zmínili, že verše Žid 10,19 – 21 v sobě

¹²⁴ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1397 – 1398.

¹²⁵ Srov. Tamtéž, s. 1398.

¹²⁶ „To, co bylo v lidských očích profánní událostí, máme na mysli Ježíšovo ukřižování, se stává pravým kultem lidstva, protože ten, který jej vykonal, prolomil prostor liturgické hry a naplnil pravdu: vydal sám sebe. Vzal lidem z rukou obětní předměty a na jejich místo postavil obětovanou osobnost, své vlastní já. Jde o postoj, jenž je konkretizací lásky. Křesťanský kult tedy spočívá v absolutnosti lásky, kterou mohl darovat jen ten jeden, v němž Boží vlastní láska se stala láskou lidskou. Křesťanský kult spočívá v nové formě zastoupení, která je zahrnuta v této lásce: spočívá v tom, že Kristus se postavil za nás a my dovolujeme, aby se nás ujal.“ J. RATZINGER, *Úvod do křesťanství*, Nakladatelství Petrov, Brno 1991, s. 195.

obsahují eucharistickou strukturu a vyjmenovávají tři elementy Kristova prostřednictví, které jsou trvale k dispozici v křesťanské obci, totiž „Ježíšova krev“ (10,19), „jeho tělo“ (10,20) a „vynikajícího velekněze nad Božím domem“ (10,21), což představuje jeho osobní intervenci v náš prospěch. Je jisté, že mezi křesťany, v jejich životě je přítomno jak tělo, tak krev Kristova. Oba tyto elementy mají úzký vztah ke třetímu a to svátostný. Je totiž potřebné, aby táž osoba Krista byla reprezentována¹²⁷ v komunitě, které on sám dává své tělo a krev.

Můžeme se ptát, kdo je tou osobou, ne-li ti, které sám Kristus ustanovil jako kněžské nástroje své autority a milosrdenství? Autor sice nemluví přímo o osobě kněze, která by byla netotožná s Kristem, ale mluví o svátostnosti těchto skutečností (těla, krve, kněžství), neboť tvrdí, že jsou aktuálně přístupné křesťanském kultu. V kontextu 10,19 – 21 vyznívají verše 13,7 – 17, tak, že ti, kteří jsou představení, či vedoucí komunity mají funkci svátostně zpřítomňovat Krista v eucharistii,¹²⁸ jde tu tedy o kněžství, takové, které je nám známé, i když autor tohoto pojmu, jak jsme již řekli, neužívá pro nikoho, leč pro samotného Krista.

Blízký vztah k Bohu, o který se marně pokoušelo kněžství starozákonní prostřednictvím obětovaných zvířat, se takto plně realizuje v církvi silou Kristovy osobní oběti, která sděluje, komunikuje všem věřícím mocný dynamismus synovské učenlivosti vůči Bohu a bratrské solidarity s lidmi.¹²⁹

¹²⁷ O tématu reprezentace a participace na Kristově kněžství tak, jak je chápána dnes velice podrobně a solidně pojednává: R. LAVATORI, R. POLIERO, *Mistero e identità del presbitero*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano 2002. Z církevních dokumentů především Dekret II. vatikánského koncilu o službě a životě kněží, *Presbyterorum ordinis* a Postsynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. o výchově kněží v současných podmínkách, *Pastores dabo vobis*, Zvon, české katolické nakladatelství, Praha 1993.

¹²⁸ Srov. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote...*, s. 182 – 183.

¹²⁹ Srov. VANHOYE, *Sacerdozio*, s. 1398.

6. ZÁVĚR

V úvodu této práce jsme si vytýčili jako cíl poukázat na Kristovo kněžství v jeho pravosti, jedinečnosti a platnosti. Narozdíl od kněžství starozákonního. Nyní můžeme říci ještě navíc, že ono Kristovo kněžství s sebou přináší, kromě zmíněných vlastností, i radikální novost, která se zakládá na Kristu a jeho způsobu sebeobětování. Novost, která je neustále zpřítomňována v křesťanském kultu, slaveném v církvi.

Naše zkoumání jsme si rozdělili do čtyř základních okruhů, které spolu úzce souvisí a dohromady vytváří, jak jen to bylo možné, ucelený obraz kněžství Kristova i s jeho „vývojem“, tak jak bylo předobrazováno apod.. Shrňme nyní krátce každou část zvlášť.

V první jsme zkoumali nejstarší zprávy o kněžství, jak nám je předkládá Písmo. Instituce jako taková neexistovala od samého počátku jak jsme viděli v případě patriarchů. Jejich kněžská funkce spočívala ve stavbě oltářů a byla spíše záležitostí rodinnou, nebo chceme-li to tak říci rodovou. Situace se mění až s Mojžíšem, důležitým předobrazem kněze jako prostředníka. Tehdy se kněžství stává genealogicky závislým skrze kmen Lévi. Později se kněží stávají jakousi třídou se zvláštním postavením. Toto s Kristem naprosto padá. On nepochází z kněžské rodiny a přesto je knězem. V tomto pro židovství nepochopitelném mystériu je skrze svatopisce, autora listu Židům, zjevena první velká novost Kristova kněžství, které není rodové, ale pochází přímo od Otce. Proto jsme se v této části věnovali i osobě Melchizedecha jako předobrazu vyššího kněžství – kněze bez genealogie.

Z druhé části, nazvané „Kněžství v Novém zákoně“, kde jsme již nehledali předobrazy, jsme vyzískali jakýsi přehled o stupni kněžské christologie novozákonní epochy. Z pochopitelných důvodů se pojem kněz ani v pavlovských listech, ani v evangeliích nevyskytuje v postavení, kdy by nějakým způsobem přímo odkazoval na Krista. Kněžství té doby bylo ještě úzce spjato se židovskou mentalitou a s představami těch, kdo Krista odsoudili a v kruzích křesťanských tedy vnímáno spíše negativně. Z výzkumu týkajícího se výskytu slov, která mají co dočinění s kněžstvím, nám jasně vyplynulo to, že pouze list

Židům je v otázkách kněžské christologie opravdu ojedinělým a prvním dílem své doby. Jeho propracovaná koncentrická struktura nám postavila před oči to, o čem žádný jiný svatopisec nepsal. Do centra je totiž zasazena výpověď o Kristově velekněžství a tak se láme bariéra předsudků, které tento titul pronásledovali od dob Ježíšových a je naplno v novém pojetí připsán Ježíši Kristu, bohočlověku.

Toto centrální téma je i látkou třetí, nejdůležitější části. Zde jsme se zabývali již konkrétním textem Žid 9, 1 – 28, zejména jeho obsahem. Relativně dlouhý úvod (verše 1 – 10), který popisuje s drobnými odchylkami mojžíšský stánek úmluvy a liturgii v něm především o Dni Smíření, ostře kontrastuje se „stánkem“ a liturgií, kterou slaví Kristus prostřednictvím své oběti. V textu je vidět reálný rozdíl mezi kultem SZ a kultem NZ. Realita Kristovy oběti se pak jeví jako absolutní a jediná vskutku opravdová. Jen Kristus totiž může být reálným prostředníkem mez lidmi a Bohem, protože je Bůh i člověk. Má dokonalý vztah s Bohem a zároveň je solidární s lidmi. To je něco, čeho kněží SZ nemohli nikdy dosáhnout na tak reálné úrovni jako Kristus. Proto autor, když mluví o kultu SZ, pak pouze jako o nedokonalém předobrazu. Novost, kterou Kristus přinesl je zřejmá z jeho mediační činnosti a z toho, jakou oběť přinesl. Ne oběť cizí krve, ale svou vlastní krví, smírnou obětí „očisťuje svědomí“ a „smívá hříchy“. Zakládá smlouvu, která nikdy nepomine, která je stále přítomná skrze jeho obětní čin, jež je pro radikální plnost jeho obsahu nazván kněžským.

Výše popsaný obětní čin má takovou sílu, že „zpřístupnil cestu do svatyně každému“. Proto jsme poslední, čtvrtou část věnovali tématům, která se sama nabízela. Tedy kněžské důstojnosti věřících. Ta se zakládá na kněžství Kristově a na jeho následování. Má rozměr vertikální i horizontální, tj. vztah k Bohu a k druhým lidem, což je „účastí na Duchu Kristově“.

Kristovo kněžství, na němž je pozván participovat každý, přináší, jako plody jeho oběti, neblížší možný vztah s Bohem, takový, o kterém se SZ člověku mohlo jen zdát, a zároveň bratrskou solidaritu mezi jednotlivými členy křesťanské komunity, která má svůj vzor v solidaritě Krista s hříšným lidským pokolením. Je na nás, křesťanech do jaké

míry budeme této úžasné kněžské důstojnosti, která se zakládá na našem křtu, hodni, do jaké míry budeme chtít toto „kněžství“ prožívat ve svém životě. Na závěr se můžeme připojit k autorovi listu Židům a spolu s ním vyznávat:

„Vyděme tedy s ním za hradby, nesouce jeho potupu. Vždyť zde nemáme trvalý domov, nýbrž vyhlížíme město, které přijde. Přinášejme tedy skrze Ježíše stále oběť chvály Bohu; naše rty necht' vyznávají jeho jméno.“ (Žid 13,13 – 15)

SUMMARY

Christ, the High Priest of the New Covenant

The purposes of this work is to acquaint the reader with the problems of priesthood from the biblical standpoint considering Christ's priesthood according to the Letter Hebrews. Work is divided in to fourth fundamental parts.

In the first part we are studying priesthood in the way, submitted by the Old Testament, i.e. Jewish priesthood that shows like an imperfect figure of Christ's priesthood.

The second part examines priesthood according to the New Testament, especially according to the Synoptics, St. Paul, St. John and to the Letter Hebrews.

The work culminates in the third part, with a detailed elaboration of the theology central in the Letter to Hebrews. It concerns priestly christology on scriptural basis. The chief information source in those parts is the work of Albert Vanhoye.

The fourth part examines in brief application of the achieved knowledge and develops the notions of "universal priesthood" and "ministerial priesthood".

Key-words: Hight Priest

Priesthood

Christ

Hebrew

New Covenant

PŘEHLED POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Knihy Starého Zákona

Gn	Genesis	Ezd	kniha Ezdrášova
Ex	Exodus	1 Mak	1. kniha Makabejská
Lv	Leviticus	2 Mak	2. kniha Makabejská
Nm	Numeri	Job	kniha Job
Dt	Deuteronomium	Žl	kniha Žalmů
Joz	kniha Jozue	Mdr	kniha Moudrosti
Sd	kniha Soudců	Sir	kniha Sirachovcova
1 Sam	1. kniha Samuelova	Iz	kniha proroka Izaiáše
2 Sam	2. kniha Samuelova	Jer	kniha proroka Jeremiáše
1 Král	1. kniha Královská	Oz	kniha proroka Ozeáše
2 Král	2. kniha Královská	Hab	kniha proroka Habakuka
1 Kron	1. kniha Kronik	Mal	kniha proroka Malachiáše

Knihy Nového Zákona

Mt	Matoušovo evangelium	1 Tim	1. list Timoteovi
Mk	Markovo evangelium	2 Tim	2. list Timoteovi
Lk	Lukášovo evangelium	Tit	list Titovi
Jan	Janovo evangelium	Flm	list Filemonovi
Sk	Skutky apoštolů	Žid	list Židům
Řím	list Římanům	Jak	list sv. Jakuba
1 Kor	1. list Korinťanům	1 Petr	1. list sv. Petra
2 Kor	2. list Korinťanům	2 Petr	2. list sv. Petra
Gal	list Galatánům	1 Jan	1. list sv. Jana
Ef	list Efesanům	2 Jan	2. list sv. Jana
Flp	list Filipánům	3 Jan	3. list sv. Jana
Kol	list Kolosanům	Jud	list sv. Judy
1 Sol	1. list Soluňanům	Zj	Zjevení sv. Jana
2 Sol	2. list Soluňanům		

Zkratky textů od Mrtvého moře

1QpHab	Pesher on Habakuk from Qumran Cave 1
1QS	<i>Serek ha-Yahad</i> , Qumran Cave 1
QL	Qumran Literature

Anglické zkratky pro biblické knihy

1 Cor	1 Corinthians
1 Pt	1 Peter
Eph	Ephesians
Heb	Hebrews
Ps	Psalms

Ostatní zkratky

AB	Anchor Bible
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
i.e.	id est
LXX	Septuaginta
n	následující verš
n.l.	našeho letopočtu
např.	například
nn	následující verše
NZ	Nový zákon
OT	Old Testament
př. Kr.	před Kristem
r.	rok
s.	strana
srov.	srovnej
stol.	století
SZ	Starý zákon
tj.	to je
tzv.	tak zvaný
WBC	Word Biblical Commentary

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

Prameny – biblický text s jeho překlady:

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) – Český ekumenický překlad, Praha 1985.

HERIBAN, J., *Sväté Písmo Starého i Nového zákona*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava ⁴2001.

NESTLE, E., ALAND, B. & K., *Novum Testamentum Graece et Latine*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993.

SÝKORA, J. D., *Bible Česká, knihy Nového zákona, svazek II*, Cyrilometodějské tiskárny V. Kotrby, Praha 1922.

Ostatní literatura:

ATTRIDGE, H. W., *La Lettera agli Ebrei, commento storico esegetico*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999.

BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, encyklika ze dne 25. prosince 2005, Nakladatelství Paulínky, Praha 2006.

BIČ, M. a kol. starozákonní překladatelské komise, *Výklady ke Starému Zákonu II.*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří ²1996.

BONNARD, P. É., *Melchizedech*, in: LÉON-DUFOUR, X., DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., GUILLET, J., LACAN, M. F., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím ⁵1981.

BOURKE, M. M., *The Epistle to the Hebrews*, in: BROWN, R. E., FITZMYER, J. A., MURPHY, R. E., *The Jerome Biblical Commentary, volume II, The New Testament and Topical Articles*, Fletcher & Son Ltd., Norwich ¹⁴1984.

BROŽ, J., *Kříž v biblické spiritualitě*, in: *Sborník Katolické teologické fakulty, svazek VI.*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2004.

- BROŽ, J., *La partecipazione dei fedeli all'unico sacerdozio di Cristo*, in: *Sborník Katolické teologické fakulty, svazek I.*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 1998.
- BROŽ, J., *Melchizedech v listu Židům a v kumránských textech*, in: *Sborník Katolické teologické fakulty, svazek III.*, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2000.
- BRUCE, F. F., *Áron*, in: DOUGLAS, J. D. a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Zvon, české katolické nakladatelství, spol. s.r.o., Praha 1995.
- DOLISTA, J., *O podstatě kněžské služby*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1998.
- DONOVAN, D., *Priest*, in: KOMONCHAK, J. A., COLLINS, M., LANE, D. A., *The New Dictionary of Theology*, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1990.
- FRANEK, J., *Judaizmus*, vydavatelství Archa, Bratislava 1991.
- GEORGE, A., *Kněžství*, in: LÉON-DUFOUR, X., DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., GUILLET, J., LACAN, M. F., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981.
- CHIOLERIO, M., *Blaze tomu, kdo slyší tato slova*, Nakladatelství Paulínky, Praha 1997.
- JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, postsynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách ze dne 25. března 1992, Zvon, české katolické nakladatelství, spol. s.r.o., Praha 1993.
- Katechismus Katolické církve*, Zvon, české katolické nakladatelství, spol. s.r.o., Praha 1995.
- KOESTER, C. R., *Hebrews, a New Translation with Introduction and Commentary*, *The Anchor Bible volume 36*, Doubleday a division of Random House, Inc., New York 2001.
- KROLL, G., *Po stopách Ježíšových*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000.

- KUNETKA, F., *Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem. Židovský rok a jeho svátky*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc, 1993.
- LACAN, M. F., *Bohoslužba*, in: LÉON-DUFOUR, X., DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., GUILLET, J., LACAN, M. F., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981.
- LANE, W. L., *Hebrew 9 – 13, Word Biblical Commentary volume 47B*, Thomas Nelson Publishers, Nashville 1991.
- LAUB, F., *List Židům, Malý Stuttgartský komentář*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001.
- LAVATORI, R., POLIERO, R., *Mistero e identità del presbitero*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano 2002.
- LÉON-DUFOUR, X., *Áron*, in: LÉON-DUFOUR, X., DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., GUILLET, J., LACAN, M. F., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981.
- MEYER, P. W., *Romans*, in: MAYS, J. L. and associate editors, *Harper's Bible Commentary*, Harper San Francisco - New York 1988.
- MURRAY, J., MILNE, B. A., *Hřích*, in: DOUGLAS, J. D. a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996.
- MURRAY, J., *Prostředník*, in: DOUGLAS, J. D. a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 1996.
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Židovský národ a jeho Svatá Písma v křesťanské Bibli*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004.
- PIDOUX, G., *Kněžství*, in: ALLMEN, J. J. a kol., *Biblický slovník*, edice Kalich, Praha, 1991.
- RATZINGER, J., *K otázce smyslu kněžské služby*, in: *Communio*, 4/2002, 6. ročník.
- RATZINGER, J., *Úvod do křesťanství*, Nakladatelství Petrov, Brno 1991.
- ROY, L., *Smír*, in: LÉON-DUFOUR, X., DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., GUILLET, J., LACAN, M. F., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1981.
- SCHUBERT, K., *Židovské náboženství v proměnách věků*, Vyšehrad, Praha 1995.

- STERN, M., *Svátky v životě Židů*, Vyšehrad, Praha 2002.
- THOMPSON, J. W., *Melchizedek*, in: ACHTEMEIER, P. J. and associate editors, *Harper's Bible Dictionary*, Harpe San Francisco - New York 1985.
- TICHÝ, L., *Slovník novozákonní řečtiny*, Nakladatelství Burget, Olomouc 2001.
- VANHOYE, A., *Cristo sommo sacerdote della nuova alleanza*, editrice San Liberale, Treviso 2002.
- VANHOYE, A., *Hebrews*, in: FARMER, W. R., McEVENUE, S., LEVORATTI, A. J., DUNGAN, D. L., *The International Bible Commentary. A Catholic and Ecumenical Commentary for the Twenty-First Century*, Collegeville, Minesota 1998.
- VANHOYE, A., *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento*, editrice Elle Di Ci, Leumann (Torino) 1990.
- VANHOYE, A., *Sacerdozio*, in: ROSSANO, P., RAVASI, G., GIRLANDA, A., *Nuovo dizionario di teologia biblica*, edizioni San Paolo s.r.l., Cinisello Balsamo (Milano) 51988.
- VAWTER, B., *The Gospel According to John*, in: BROWN, R. E., FITZMYER, J. A., MURPHY, R. E., *The Jerome Biblical Commentary, volume II, The New Testament and Topical Articles*, Fletcher & Son Ltd, Norwich 141984.
- VIARD, A., DUPLACY, J., *Prostředník*, in: LÉON-DUFOUR, X., DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., GUILLET, J., LACAN, M. F., *Slovník biblické teologie*, Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 51981.
- VIRGULIN, S., *Peccato*, in: ROSSANO, P., RAVASI, G., GIRLANDA, A., *Nuovo dizionario di teologia biblica*, edizioni San Paolo s.r.l., Cinisello Balsamo (Milano) 51988.
- ZERWICK, M., GROSVENOR, M., *A Gramatical Analysis of the Greek New Testament*, editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma 51996.

OBSAH

1. Úvod	3
2. Kněžství ve Starém zákoně	5
2.1 Původ a účel kněžství.....	5
2.2 Kněžská služba a bohoslužebný řád	7
2.2.1 Hřích jako důvod vykonání smírcího činu	7
2.2.2 Řád očišťování a přinášení obětí ve SZ	9
2.2.3 Funkce prostředníka v knihách SZ	11
2.3 Starozákonní kněžství jako předobraz kněžství NZ	12
2.3.1 Melchizedech	12
2.3.2 Mojžíš a Áron.....	13
2.3.3 Jeruzalémský chrám a služba kněží v něm	14
2.4 Židovské svátky	17
2.4.1 Židovské svátky obecně	17
2.4.2 Svátek Jom kippur, oběť za hříchy.....	18
3. Kněžství v Novém zákoně	20
3.1 Pojem kněz v knihách NZ a jeho aplikace na Krista.....	20
3.1.1 Výpověď synoptiků	20
3.1.2 Výpovědi listů sv. Pavla a Jana	22
3.1.3 Výpověď listu Židům.....	23
3.1.4 Souhrn výskytu pojmů souvisejících s kněžstvím.....	25
3.2 Uvedení do listu Židům	27
3.2.1 Autorství a doba vzniku	27
3.2.2 Charakter a struktura	29
3.2.3 Některá důležitá témata.....	32
3.2.3.1 Vztah Krista k Otci a k lidem	32
3.2.3.2 Kristus je větší než Mojžíš a hodnověrný	33
3.2.3.3 Kněžství jiného řádu	34
3.2.3.4 Kristova velekněžská oběť	36
3.2.3.5 Důsledky Kristovy oběti pro život křesťanů	38

4. Kristus je pravý a jediný velekněz	40
4.1 Bohoslužba v prvním stánku	40
4.1.1 Popis svatostánku (9,1 – 5)	42
4.1.2 Význam svatostánku, kultická služba (9,6 – 10)	44
4.2 Kristova smírná smrt (9,11 – 14)	47
4.2.1 Řecký text Žid 9,11 – 14 s českým překladem	48
4.2.2 Rozbor 9,11 – 12, obětní pohyb a dokonalejší stánek	49
4.2.3 Rozbor 9,13 – 14, Kristova osobní oběť	54
4.3 Kristus, prostředník nové smlouvy (9,15 – 28)	57
4.3.1 Smlouva, Kristova závěť (9,15 – 17)	58
4.3.2 Smlouva uzavřená krví (9,18 – 23)	60
4.3.3 Oběť přinesená jednou a za všechny (9,24 – 28)	63
5. Účast na Kristově kněžství	67
5.1 Rovina všeobecného kněžství věřících	68
5.2 Rovina služebního kněžství	70
6. Závěr	73
Summary	76
Přehled použitých symbolů a zkratk	77
Přehled použité literatury	79
Obsah	83